

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

PtS192kr

Helen Käsik

**SÜNDMUSKOHA VAATLUSPROTOKOLLI SÕNALISE OSA
VÄHENDAMINE VISUAALSE OSA KASUKS KOHTUEELSES
MENETLUSES**

Lõputöö

Juhendajad:

Gea Ling

Marili Kohava, MA

Tallinn 2022

ANNOTATSIOON

<i>Kolledž:</i> Politsei ja piirivalvekolledž	<i>Kaitsmine:</i> juuni 2022
<i>Töö pealkiri eesti keeles:</i> Sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa vähendamine visuaalse osa kasuks kohtueelses menetluses.	
<i>Töö pealkiri võõrkeeles:</i> Reduction of the verbal content of the Event Observation Protocol in favour of visual content in pre-trial proceedings.	
<i>Lühikokkuvõte:</i> Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja sisaldab ingliskeelset kokkuvõtet. Lõputöö koosneb 54-st leheküljest ja töös kasutati kokku 48 erinevat allikat. Lõputöö eesmärk on välja selgitada sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa vähendamise võimalused visuaalse osa kasuks. Eesmärgi täitmiseks on püstitatud kolm uurimisülesannet: 1. Analüüsida teoreetilisi käsitlusi, mis on seotud sündmuskoha vaatluse dokumenteerimisega ning sellega kaasnevate lisadega. 2. Kaardistada sündmuskoha vaatlusprotokolli võimalikud sõnalise osa kitsaskohad võrdluses visuaalse osaga. 3. Teooria analüüsi ja uuringutulemuste järelduste põhjal pakkuda välja lahendused sündmuskoha vaatlusprotokolli tõhusamaks muutmiseks. Töö raames viidi läbi kvalitatiivne empiiriline uuring, mis ei põhine mõõtmistulemustel vaid andmeid kogutakse selle jaoks, et avastada uusi aspekte uuritavates olukordades ning eesmärgiks on teooria väljaarendamine. Andmekogumismeetodiks on kvalitatiivses uurimistöös küsitlus, kus küsimustikus on avatud lõpuga küsimused, et vastused saaksid sisaldada vabu kirjeldusi, arvamused ja hinnanguid. Uuringu tulemustest tehtud järelduste põhjal esitas autor ettepanekuid sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa vähendamiseks visuaalse osa kasuks kohtueelses menetluses.	
<i>Lisad:</i> Andmeanalüüsi kategooria ja koodi tabel, ankeetküsimustik.	
<i>Võtmesõnad:</i> Sõnaline osa, visuaalsed osad, sündmuskoht, sündmuskoha vaatlusprotokoll.	
<i>Võõrkeelsed võtmesõnad:</i> Verbal content, visual contents, scene, scene observation protocol.	
<i>Säilitamise koht:</i> SKA raamatukogu	
<i>Töö autor:</i> Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujalt allikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan SKA-le lihtlitsentsi minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas SKA raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks SKA veebikeskkonna kaudu sealhulgas SKA raamatukogu digikogu kaudu ja paber kandjal SKA raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.	
Helen Käsik	Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/
<i>Vastab lõputöö nõuetele</i>	
<i>Juhendaja:</i> Gea Ling	Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/
<i>Kaasjuhendaja:</i> Marili Kohava	Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/
<i>Kaitsmisele lubatud</i>	
<i>Kolledži direktor:</i> Kalvi Almosen:	Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD.....	3
MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS.....	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. SÜNDMUSKOHA VAATLUS JA SELLE TALLETAMINE.....	8
1.1. Sündmuskoha vaatluse mõiste ja vaatlusprotokolli õiguslikud alused.....	8
1.2. Sündmuskoha vaatlusprotokolli lisad ja nende õiguslikud alused.....	13
1.3. Sündmuskoha vaatluse kaasaegsed talletamise meetodid.....	18
2. EMPIIRILINE UURING.....	21
2.1. Uuringu ettevalmistamine, metoodika ja valim.....	21
2.2. Uuringu tulemused.....	24
2.3. Järeldused ja ettepanekud.....	35
KOKKUVÕTE.....	40
SUMMARY.....	42
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	44
TABELITE JA JOONISTE LOETELU.....	49
Lisa 1. Küsimustiku analüüside põhjal koostatud kategooriad ja koodid.....	50
Lisa 2. Ankeetküsimustiku küsimused.....	51

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS

KrMS- Kriminaalmenetluse seadustik

KarS- Karistusseadustik

PPA- Politsei ja Piirivalveamet

EKEI- Eesti Kohtuekspertiisi Instituut

ENFSI- European Network of Forensic Science Institutes

Kohtueelne menetlus- kohtumenetluse ettevalmistamine, millega kogutakse tõendusmaterjali ning selgitatakse välja vajalikud asjaolud

SISSEJUHATUS

Lõputöö teemaks on sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa muutmine visuaalse osa kasuks kohtueelses menetluses.

Kui defineerida sündmuskoha vaatluse eesmärki, siis selleks on sündmuskohal koguda kriminaalasja jaoks vajalikke andmeid, avastada kuriteojälgi ning leida kõikvõimalikud objektid, mis aitavad kaasa kuriteo lahendamisele. Selleks, et teostada vaatlust, peavad olema talletatud vaatlusobjektid. Nendeks võivad olla sündmuskoht, laip, dokument, muu objekt või asitõend ning läbivaatuse toimetamise korral isik ning posti- või telegraafiasaadetis. Lõputöös käsitletakse peamise vaatlusobjektina sündmukohta (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003).

Sündmuskoha vaatlus ja sealt kogutud tõendamise jaoks vajalik tõendusteave tuleb alati dokumenteerida vastavalt nõuetele vaatlusprotokolli. Sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamine on aeganõudev ning selle koostamiseks on vaja omada head sõnalist väljendamis- ning kirjutamisoskust. Vaatlusprotokoll sisaldab suuremas osas olustiku kirjeldust, mis on teo tõendamisel oluline. Kriminaalmenetluse seadustik (edaspidi KrMS) § 87 lg 1 p 1 sätestab, et vaatlusprotokolli tuleb kanda sündmuskoha olustiku kirjeldus, kuid ei kirjuta lahti, mis täpsemalt olustiku kirjeldus on.

Teema **aktuaalsus** seisneb selles, et menetlusaeg on liiga pikk. Vajadust muuta menetlusaja pikkust rõhutab Justiitsministeerium, kes on välja toonud, et tõhusa menetluse üheks peamiseks komponendiks on kiirus, aga see ei tohiks mõjutada toimingute kvaliteeti. Eestis kriminaalrajade keskmine menetlusaeg 2020. aastal oli 330 päeva. Hetkel pole maksimaalset ega minimaalset menetlusaja pikkust seaduses ette nähtud (Justiitsministeerium, 2021). Autori arvates menetlusaja pikkust on võimalik lühendada kindlate toimingute arvelt.

Eesti Kohtuekspertiisi Instituut (edaspidi EKEI) on olnud European Network of Forensic Science Institutes (edaspidi ENFSI), tõlgituna Euroopa kohtuekspertiisi instituutide koostöövõrgustik, liige alates 1998. aastast. ENFSI visioon aastaks 2030 on taustamaterjalide suurendamine tõendite tõlgendamisel, et rõhutada tõlgenduse usaldusväärsust. ENFSI visiooni dokumendis tuuakse välja sündmuskoha dokumenteerimise ja salvestamise uued abinõud, mis tagaksid sündmuskohtade talletamise arendamise (ENFSI, 2020, pp. 1-3). Lõputöö keskendub sündmuskoha vaatluse protokollimise visuaalsetele võimalustele.

Menetluse tõhusust on analüüsitud riiklikul tasemel. Aastal 2016 koostati „Tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses analüüs“, mille lähteülesandeks oli välja uurida, kuidas tõendeid koguda, talletada ning vormistada nii, et see ei võtaks kohtueelses menetluses tarbetult aega. Peamiste puudustena toodi välja, et fotosid ja filme, mis võivad olla käsitatavad asitõenditena või dokumentidena, tuleb vajaliku üksikasjalikkusega kirjeldada või vaadelda, ehk sisuliselt, paberil ümber jutustada. Salvestise vaatlusega tekkiv protokoll ei suurenda tõendi väärtust, vaid hoopis kahandab seda, sest igasugune ümberjutustus on tõlgendus. Seega protokoll ei kajasta tõendit, vaid protokolliga koostaja või vaatleja tõlgendust sellest. Teiseks oluliseks argumendiks oli poolte võrdsuse ja kaitseõiguse seisukoht. Võistleva menetluse aluseks on see, et kaitsja võib koguda tõendeid ja neid kohtumenetluses esitada, aga reeglina töömahukate protsesside tõttu seda ei tehta. Näiteks selleks, et kasutada turvakaamera salvestist tõendina, tuleb kogu vaatluses nähtav kirjalikult ümber jutustada ning see on üks põhjustest miks see sageli jääb esitamata (Kurm, 2016). Antud lõputöös uuritakse võimalusi, kuidas vähendada protokolliga sisulist osa, et ei tekiks duplitseerimist visuaalsete osadega.

Lõputöö teema on **uudne**, sest KrMS-i alusel sündmuskoha vaatlusprotokolliga sõnalise osa võrdlemist visuaalse osaga on vähe uuritud ning sellest ei ole kirjutatud lõpu- või magistritöid. Varasemalt on Sisekaitseakadeemias politsei- ja piirivalvekolledžis kaitsnud lõputöö Siim Seim, kes analüüsis sündmuskoha vaatluse taktikalisi soovitusi ja nõuandeid, kuid tema töö oli suunatud maismapiiri alasele süüteomenetlusele Lõuna prefektuuri näitel (Seim, 2013). Maarja Kadarik kirjutas 2013. aastal Tartu Ülikoolis bakalaaurusetöö, kus analüüsis õiguskirjanduse ja Riigikohtu praktika põhjal sündmuskoha vaatlusprotokolliga vajalikkust tõendamisel kriminaalmenetluses ja tõi välja asjaolud, mis mõjutavad sündmuskoha vaatlusprotokolliga lubatavust kohtumenetluses. Tema töö käigus selgus, et kui sündmuskoha vaatlusprotokolliga sisu on ebatäpne ja mittetäielik, üldsõnaline või selles sisalduvad asjaolud tekitavad kahtlusi, on see tõend lubamatu (Kadarik, 2013, lk 4 ja 32).

Töö autor loob enda definitsioonid sõnadele: sõnaline osa ja visuaalne osa, et uurimisprobleem ning uurimisküsimused oleksid ühtemoodi arusaadavad. Sõnaline osa on mõistetav kui KrMS § 87 järgi vaatlusprotokolliga tekstiline sisu. Visuaalne osa on mõistetav kui KrMS § 148 järgi visuaalne uurimis- või muu menetlustoimingu protokolliga lisa, näiteks foto, film, heli- või videosalvestis või joonis (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003).

Töö uurimisprobleem on püstitatud küsimusena: **Kuidas on võimalik sündmuskoha vaatlusprotokolliga sõnalise ning visuaalse osa proportsioone muuta?**

Uurimisprobleemi täpsustavad **uurimisküsimused**:

1. Kui ajakohased on täna kehtivad sõnalise ja visuaalse osa proportsioonid?
2. Millised on peamised kitsaskohad seoses sündmuskoha olustiku talletamisega?
3. Kuidas on võimalik vähendada sündmuskoha vaatlusprotokolli kirjeldavat osa?

Lõputöö eesmärk on välja selgitada sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa vähendamise võimalused visuaalse osa kasuks.

Eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgnevad **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida teoreetilisi käsitlusi, mis on seotud sündmuskoha vaatluse dokumenteerimisega ning sellega kaasnevate lisadega.
2. Kaardistada sündmuskoha vaatlusprotokolli võimalikud sõnalise osa kitsaskohad võrdluses visuaalse osaga.
3. Teooria analüüsi ja uuringutulemuste järelduste põhjal pakkuda välja lahendused sündmuskoha vaatlusprotokolli tõhusamaks muutmiseks.

Töö raames viiakse läbi kvalitatiivne empiiriline uuring, mis ei põhine mõõtmistulemustel vaid andmeid kogutakse selle jaoks, et avastada uusi aspekte uuritavates olukordades ning eesmärgiks on teooria väljaarendamine (Õunapuu, 2014, lk 53). Andmekogumismeetodiks on kvalitatiivses uurimistöös küsitlus, kus küsimustikus on avatud lõpuga küsimused, et vastused saaksid sisaldada vabu kirjeldusi, arvamusalvaid ja hinnanguid (Õunapuu, 2014, lk 159). Töös kasutatakse ettekavatsetud valimit ehk uuritavad kaasatakse üldkogumist valimisse ettekavatsetult ning sisuliste kriteeriumite alusel (Õunapuu, 2014, lk 150). Andmeanalüüsimetodiks on tavapärase kvalitatiivne sisuanalüüs (Laherand, 2008, lk 289).

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk koosneb kahest alapeatükist, kus antakse teoreetiline ülevaade sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamise õiguslikest alustest ja protokolli koostamisele kehtivatest nõuetest ning sündmuskoha vaatlusprotokolli lisade kasutamisest ja vormistamisest. Töös tuginetakse teadusallikatele. Teises peatükis esitletakse empiirilise uuringu läbiviimise metoodikat, küsitlustes saadud tulemusi ning tuuakse välja teemakohased järeldused.

1. SÜNDMUSKOHA VAATLUS JA SELLE TALLETAMINE

1.1. Sündmuskoha vaatluse mõiste ja vaatlusprotokolli õiguslikud alused

Teemast paremaks arusaamiseks tuleb esmalt teada sündmuskohaga seotud mõisteid ning saada aru seaduses sätestatud õiguslikest alustest, mis puudutavad sündmuskoha vaatlust. Selles alapeatükis annab autor ülevaate enim kasutatavatest mõistetest ja seaduses sätestatust. Töös tuuakse välja mitmete välisautorite arvamusi, sest antud teemat on Eestis vähe käsitletud, mistõttu on ka materjali siseriiklikul tasandil antud küsimuses suhteliselt vähe.

Sündmuste uurimine algab sündmuskohale jõudes selle vaatlemisega. Sündmuskohal on värskemad jäljed esimeste informatsiooniallikatena, mille alusel toimub esmaste hüpoteeside tegemine. Ilma sündmuskoha vaatluseta ning sealt kogutud informatsiooni talletamiseta ei saa alustada uurimist. Sündmuskoha vaatluse eesmärgiks on KrMS § 83 lg 1-e järgi koguda kriminaalasja lahendamiseks vajalikke andmeid, avastada kuriteojäljed ja võtta ära asitõenditena kasutatavad objektid. KrMS § 83 lg 2 liigitab ära vaatlusobjektid, milleks on sündmuskoht, laip, dokument, muu objekt või asitõend ning läbivaatuse toimetamise korral isik ning posti- või telegraafisaadetis (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Töö autor ei pööra tähelepanu vaatlusobjektidele, väljaarvatud sündmuskohale, kuna töö eesmärgiks on analüüsida sündmuskoha vaatlust ning vaatlusprotokolli.

Kuriteod jätavad erinevaid, kuid kindlaid jälgi, mille alusel tehakse kindlaks kohtueelsel uurimisel süüdlane ning selgitatakse muud tõendamise asjaolud (Lindmäe, 1976, lk 5). Seetõttu sündmuskohal töötav ametnik peab olema võimeline hindama olustikku ja asjaolusid. Seda saab kõrvutada uurijate Smith'i ja Flanagan'i öelduga, et probleemi leidmine ja omandamine hõlmab sündmuspaika ning sõltub selle hindamisest (Holgersson & Gottschalk, 2008, p. 374). Sündmuskoha hindamise olulisust on samuti välja toonud Arslan ja Sagiroglu, kelle arvates saab kujutada sündmuse stseeni mistahe füüsilise keskkonnana, mis sisaldab uurijale potentsiaalseid tõendeid ning selle jaoks analüüsitakse sündmuskoha ja kuriteo rekonstrueerimise protsesse (Arslan & Sagiroglu, 2019, pp. 88-89). Võib järeldada, et sündmuskoha ja kuriteo vahel on seos, mis aitab mõista kuriteo toimepanemise asjaolusid ning seetõttu peab sündmuskohta vaatlema see, kes on suuteline tunnetama keskkonda, et sealt vajalikud andmed koguda.

Sündmuskoha vaatlus on uurimistoiming, mille raames saadud andmeid ei ole võimalik asendada, kuna antud uurimistoimingu maht on suur ning võimaldab anda sündmuskoha olustikust tervikliku ettekujutuse (Lindmäe, 1995, lk 104). Kuna sündmuskoha vaatlus on ajamahukas tegevus, siis võib järeldada toetudes eelnevale, et vaatluse dokumenteerimine on samuti ajarahke ülesanne. Seda saab kõrvutada Rakendusuringute keskuse uuringuga. Rakendusuringute keskuse ühes uuringus toodi välja, et sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamine võtab ühe tööpäeva ning selle pikkus sõltub sündmuskohast endast ning informatsiooni hulgast (Kallaste *et al.*, 2015, lk 52). Autor on arvamisel, et kui on olemas võimalusi vaatlusprotokolli koostamise aja ja mahu kokkuhoidmiseks, siis tuleks neid uurida. Töös on välja toodud sellega ühtiv Justiitsministeeriumi hinnang (vt lk 5).

Lindmäe kirjutab, et sündmuskoha vaatlusprotokoll peab täpselt edastama seda, mida tajuti sündmuskohal. Täpsuse all mõtleb ta seda, et vaatluse tingimused, käik ja tulemused või esemed ja tunnused, on kirjeldatud samade nimetustega ühtlaselt läbi protokolli, vältides sünonüüme, mis võivad protokolli muuta ebaselgeks (Lindmäe, 1995, lk 120). Sellest saab järeldada, et sündmuskoha vaatlusprotokolli koostades peab kinni pidama nõuetest, kuidas ja milliste mõistetega midagi tuleb kirja panna. Fish'ide arvates ei tohi vaatlusprotokollis kirjutada enda arvamusest ning kõik vaatluse raames läbi viidud tegevused peavad olema toimunud kronoloogilises järjekorras (Fish & Fish, 2014, p. 5). Seetõttu vaatlus peab olema kirjeldatud kronoloogilises järjekorras, et toimingust tekiks ühtne terviklik pilt. Ristenbatt on öelnud, et tema arvates ametnikke, kes tegelevad kuriteo uurimisega, peetakse protokollipiirangutega laboritehnikuteks (Ristenbatt *et al.*, 2022, p. 28). Eelnevale toetudes on autor arvamisel, et sündmuskoha vaatlusprotokolli koostades on nende koostajatele kindlad reeglid ning piirangud, millest peab kinni pidama ning nendes ei tohi eksida. Samuti protokollipiirangute all on autori arvates mõeldud seda, et iga toiming mida läbi viiakse peab olema protokollitud ning protokollitud on oma tegevuses surutud kitsasse formaalsesse raamistikku, mis ei luba olla neil loominguine. Autor ei ole sellega ühel nõul, kuna on muid võimalusi kuidas informatsiooni talletada ning nendele antud töös keskendutakse.

Eestis sätestab kriminaalmenetluse läbiviimise põhilise korra Kriminaalmenetluse seadustik (edaspidi KrMS), kus muuhulgas on kirjeldatud mõiste „sündmuskoha vaatlus“. Kuriteo tagajärjel jääb alles sündmuskoht, mida tuleb hakata uurima, et selgitada välja kõik asjaolud, mis aitavad lahendada sündmust ning leida teo toimepanija. KrMS § 84 lg 1-le toetudes sündmuskoha vaatlust toimetatakse kuriteo toimepanemise kohas või kohas, mis on seotud

kuriteo toimepanemisega (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Sellest võib järeldada, et sündmuskohti ei pea olema ainult üks, vaid neid võib ühe sündmuse raames olla mitu.

KrMS § 87 lg 1-e järgi kantakse vaatlusprotokolli sündmuskoha olustiku kirjeldus, laiba isik või tundmatu laiba puhul isikukirjeldus, vaatlusel avastatud dokumendi või muu objekti nimetus ja tunnused, kuriteojälgede kirjeldus, muud vaatlusandmed ning uurimistoimingus äravõetud ja asitõendina kasutatava objekti nimetus ja number (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Autori arvates sündmuskoha olustiku kirjeldust ehk mida see olustiku kirjeldus täpsemalt sisaldama peab, KrMS ning KrMS kommenteeritud väljaanne lahti ei seleta.

Samuti on oluline teada, mida sündmuskoha vaatlusprotokoll sisaldama ei pea. KrMS § 87 lg 2 sätestab asjaolud, mida ei protokollita, nagu uurimistoimingus osalenud isiku seletused ning vaatluse aja tehtud jälitustoimingute andmed (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Oluline on teada sündmuskoha vaatlusprotokolli õiguslikke aluseid, aga peab teadma mida kirjutada ning seda vormistama korrektselt.

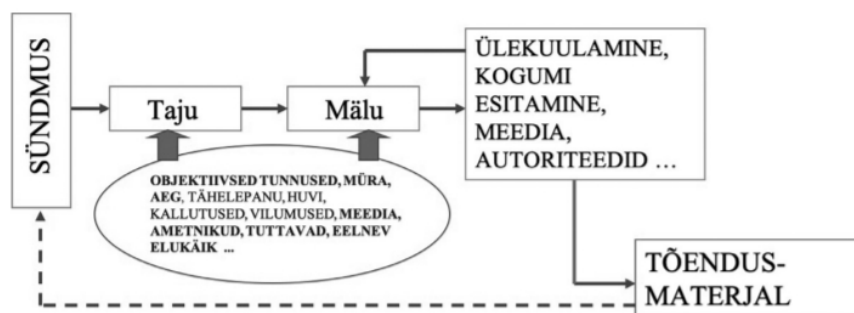
Gruijter on öelnud, et erinevad käsiraamatud ning protokollide näidised annavad juhtnööre, kuidas ja milliseid jälgi otsida, aga asjaolude kirjapanemine ilma mõtlemata võib kaasa tuua mittevajaliku informatsiooni kirja panemise (Gruijter *et al.*, 2016, p. 44). Järeldada võib seda, et protokollide näidised on abiks, kuidas näiteks sündmuskoha vaatlusprotokolli koostada, aga sellega võivad kaasneda probleemkohad. Autor on arvamusel, et protokollide näidised annavad arusaama sellest, mida tuleb kirja panna. Näidiste miinuseks võib olla see, et need võivad samuti sisaldada mittevajalikku informatsiooni. Näidiste järgi protokollide koostamisel peab olema teadlik, mida tuleb kirja panna, mitte eeldada, et kõik sobib, mis näidistes kirjas.

Dokumentide koostamisel on peamiseks ülesandeks kirjapanud andmete üheselt mõistetavus ning tõlgendatavus (Curtis *et al.*, 2019, p. 1124). Sellest järeldab autor, et kirja pandust peavad kõik selle lugejad saama täpselt samamoodi aru. Samuti üheselt tõlgendatavus eeldab autori arvates seda, et peab kasutama ainult selliseid kirjakeelseid väljendeid, millest ei ole võimalik mitut erinevat moodi aru saada. Autori arvamust saab kõrvutada Krügeri öelduga. Krüger on öelnud, et kirjeldatav ei tohi tekitada protokolliga tutvujas segadust (Krüger, 2006, lk 23). Sellest võib järeldada, et sündmuskoha vaatlusprotokoll peab olema koostatud nii, et selle lugejad saavad täpselt aru, mis on kirjas ning mida on mõeldud. Samuti on oluline see, et protokollis kirjutatu on grammatiliselt ning keeleliselt korrektne. Dragomir ja Niculescu on oma uuringus välja toonud, et kirjutamine nõuab väga head kirjutamisoskust ja keeleoskust (Dragomir & Niculescu, 2020, p. 205). Dragomiri ja Niculescu arvamust saab kõrvutada Perini

arvamusega. Tema on öelnud, et andmete kirjapanek sõltub mitmetest erinevatest teguritest nagu näiteks kirjalik eneseväljendusoskus, suhtluskeel ning käekiri. USA advokaat Kirsch on öelnud, et suurem osa tööjõust on kirjaoskuse poolest kesktasemel (Perin, 1997, p. 190). Avalikku teenistusse võib võtta inimese, kes valdab eesti keelt seaduses sätestatud ulatuses. See on sätestatud Vabariigi Valitsuse määrusega „Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded“. Mõnedele ametitele nagu politsei on tehtud erand, kes peavad valdama eesti keelt B2 tasemel, mis tähendab erialase keele mõistmist ning oskust suhelda sama keele emakeelse kõnelejaga (Rahandusministeerium, 2022, lk 5). Eelnevalt järeltab autor, et vaatlusprotokollide koostajad peavad omama head kirjalikku eneseväljendusoskust. Keelebarjäärid sageli toovad kaasa probleeme ühtse terminoloogia arusaamise saavutamisel, aga selgitavad kommentaarid või aluseks olevate mõistete kirjeldused aitavad seda probleemi lahendada (Nordberg *et al.*, 2007, p. 1583). Üks viis ühtlustada kirjutamise praktikat on autori arvates märksõnalise selgituse formaat. Autori jaoks sisaldab märksõnaline selgituse formaat sündmuskoha vaatlusprotokollis rakendatud meetodite kirjeldusi, pakendeid, numbertähiseid, fotode viiteid fototabelis. See tagab selle, et keelebarjääri või kirjaliku eneseväljendusoskamatusel puhul on võimalik saada sündmuskoha vaatlusprotokollis olevast terminoloogiast ühene arusaam. Samuti see kõrvaldab võimaluse, et sündmuskoha vaatlusprotokollis on kirjutamise- või mõistete vead. Bussu on kirjutanud, et keel ei ole pelgalt vahend sisu edasiandmiseks, vaid see määrab reaalsuse (Bussu, 2016, p. 400). Autori arvates eelnevalt välja toodud märksõnaline selgitus lihtsustab ja kiirendab sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamist just rakendatud meetmete või isikukaitsevahendite kasutamise kirjeldamise aspektis. Põlluaas peab oluliseks kirja panna sündmuskoha vaatlusprotokollis kasutatavad abivahendite nimistu, kummikinnaste vahetamine, sündmuskohavarustuse puhastamine ning muude DNA juhusliku ülekandumise ja ristsaastumise vältimiseks rakendatud ohutusmeetmed (Põlluaas *et al.*, 2015, lk 23). Seda saab kõrvutada ühe uuringuga. Wyatt on oma 2014. aasta uuringus välja toonud selle, et kontamineerimise kirjete olulisus sündmuskoha uurimise aruandes on tähtis, et eemaldada potentsiaalsed küsimused esemete vastupidavusest, ja saaduste demonstreerimiseks (Wyatt, 2014, p. 20). Selleks võiks vaatlusprotokollis viidata metoodilistele juhiste, selle asemel, et kirjutada iga kord protokollis välja näiteks millal ja mitu korda kindaid kasutati, kuna see risustaks protokollis. Juhised peaksid olema sellisel juhul ühtsed. Autor on arvamusel, et mida vähem on vaja kirja panna, seda suurem on tõenäosus, et sündmuskoha vaatlusprotokolli koostajad mäletavad sündmuse olustikku terviklikumalt, kuna ei ole vaja keskenduda paljudele

erinevatele asjadele. Paljude detailide meelde jätmine võib endaga kaasa tuua nende unustamise.

Mitmed uuringud, mis keskendusid mälu vigadele, on näidanud, et kui kaks isikut meenutavad sündmust või kohta, kus nad mõlemad viibisid, siis nende koostatud aruannetes oli erinevusi, kuna sündmuste erinevate aspektide mäletamine on individuaalne (Silva & Jaeger, 2019, pp. 8-26). Seetõttu saab järeldada, et iga inimene mäletab ja tõlgendab mingit kohta või sündmust erinevalt, seetõttu sündmuskoha vaatlusprotokollid võivad erineda, olenemata sellest, et on sama sündmusega tegu. Seda järeldust võib kõrvutada Eesti õigusteadlase Kanguri ja tema kaasautorite arvamusega. Nende arvates on oluline on teada, kuivõrd inimesed kalduvad oma tajus eksima ning kas nad hindavad oma ekslikku tajumust selgesti kogetuks. Nende arvates on oluline taju moonutatavus seetõttu, et hiljem mälu põhjal sündmuskoha informatsioon tugineb algse taju poolt mällu sisestatud informatsioonile. Nad on märkinud: „Kui juba esmaetapil on tegemist tegelikkust moonutava elamusega, siis hilisem mälu eksib“. Informatsiooni valesti mäletamine võib olla seotud sündmusest ning selle tegelikkusele vastavusest. Sündmuse taju ja mälu mõjutavate tegurite hulk on suur. Nendeks on nad välja toonud objektiivsed füüsilised tingimused, tajuja ootustest sõltuvad kallutused, tajuja enda seisund, tajuja varasemad teadmised ning sotsiaalsed mõjud (vt joonis 1).

Joonis 1. Menetluse objektiks oleva sündmuse, selle taju, tajupõhise mälu, menetluse käigus kogutava teabe ning tõendite seoste üldistatud skeem (Kangur *et al.*, 2020, lk 757).

Nad on arvamusel, et esialgse taju kvaliteet võib mõjutada inimese mälu hilisema menetluse käigus (Kangur *et al.*, 2020, lk 756-757). Sellest võib järeldada, et sündmuse mõistmist mõjutavad mitmed tegurid, mis hilisemas ajas mõjutavad mälu. Sündmuse järgsest olustikust, mida uurivad ja vaatlevad mitu inimest, koostatakse lõpptulemina ühine vaatlusprotokoll. See välistab võimaluse, et mälu tõttu olulised aspektid unustatakse ning taju sündmusest oleks ekslik. See aga autori arvates võtab menetluses palju aega ja ressursi, mida saaks ära hoida

visuaalsete vaatlusprotokolli lisade suurendamisel, kuna need annavad täpse ettekujutuse sündmusest nii nagu ta seda oli.

Eelnevalt mainitu põhjal saab öelda, et sündmuskoha uurimise teadus on pika ajalooga ning asjatundjaid sellel teemal on arvukalt. Seega on arvukalt erinevaid või vastukäivaid arvamusi selle kohta, kuidas mõnd kindlat tegevust läbi viia või mõtet kirja panna. Sellepärast võib tekkida eriarvamusi ja erinevat menetluspraktikat erinevate tööpiirkondade, koolkondade või põlvkondade vahel, kes eriala omades tuginevad erinevatele õpetustele. Seetõttu on autor seisukohal, et ühes süsteemis peab olema ühtlustatud tööpraktika ja lähenemine.

1.2.Sündmuskoha vaatlusprotokolli lisad ja nende õiguslikud alused

Järgnevas alapeatükis kirjutab autor erinevatest tehnikatest, mida olustiku talletamisel kasutatakse ning kuidas sündmuskohalt leitud tõendeid vormistatakse. Samuti toob autor välja tänapäeva praktikas uued meetodid sündmuskoha jäädvustamisest ning kuidas hetkel kasutusel olevaid paremini arendada. Sündmuskoha vaatlusprotokolli vorme on üks, aga erinevate võimalike vaatlust illustreerivate visuaalsete lisade hulk on laiem.

Tõend on KrMS § 63 lg 1 järgi kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, ekspertiisiakt, eksperdi antud ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoimingu, kohtuistung ja jälitustoimingu protokoll või videosalvestis, samuti muu dokument ning foto või film või muu teabetalletus. KrMS § 64 lg 1 järgi peab tõendeid koguma viisil, mis ei riiva kogumises osaleja au ja väärikust, ei ohusta tema elu või tervist ega tekita varalist kahju. KrMS § 64 lg 2 ütleb, et kui tõendeid kogutakse tehnikavahendeid kasutades, siis sellest tuleb teatada ning selgitada kasutamise eesmärki, menetlustoimingu osalejatele (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Tõendid on olulise kaaluga juhtumi uurimisel ning tõendamisel ning neid ei asenda miski muu dokument või tegevus. Uurimis- või muu menetlustoimingu protokolli lisad on välja toodud KrMS § 148, mis sätestab, et vajaduse korral võib tõendusteabe peale uurimis- või muu menetlustoimingu protokollis esitamise talletada samuti fotol, filmil, heli- või videosalvestises või joonisel või muul näitlikustaval viisil. KrMS § 148 lg 1 kohaselt võib tõendusteabe vajaduse korral talletada fotol. Vastavalt KrMS § 149 lg 1 talletatakse uurimistoimingu tingimused, käik ja tulemused fotol vaid siis, kui seda peab vajalikuks uurimisasutuse ametnik või kui pildistamise kohustus on sätestatud kriminaalmenetluse seadustikus (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Sündmuskoha

vaatlusel peamiselt kasutatakse fotografeerimist sündmuskoha talletamiseks. Fotod koondatakse fototabelisse, mis esitatakse sündmuskoha vaatlusprotokolli lisana. Filmi ning heli- ja videosalvestuse nõuded on reguleeritud KrMS § 150. KrMS § 150 lg 1 sätestab, et uurimis- või muu menetlustoimingu või selle terviklikku osa võib filmida või heli- või videosalvestada tingimusel, et tunnistaja või menetlusosaline on sellest teadlik enne menetlustoimingu algust. KrMS § 150 lg 2 kohustab KrMS § 146 lg 2 ja 3 nõutud andmete sisaldamist, milleks on protokoll koostamine ning kui isik on vähemalt neljateistaastane või vanem, siis märgitakse protokollis sissejuhatusse, et teda on hoiatatud kriminaalkaristuse eest kui ta aluseta keeldub või annab teadvalt vale ütlusi. KrMS § 150 lg 5 märgib, et heli- või videosalvestis lisatakse kriminaaltoimikule ning seda hiljem parandada ei ole lubatud (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003). Kuna heli- ja videosalvestused sisaldavad delikaatseid andmeid, siis neil peab olema andmekaitse ning need ei tohi olla nähtavad kõrvalistele isikutele.

Ekblom kirjutab, et üks olulisematest politsei strateegiatest on tõendite väärtuse maksimeerimine (Ekblom, 2005, p. 38). Autor on arvamisel, et tõendeid on võimalik kõige paremini maksimeerida visuaalsetena. Seda saab kõrvutada Ying ja Jay öelduga. Tänapäeva ühiskonnas loodud multimeedia teabe hulk kasvab kiiresti, mis seab tehnoloogilise väljakutse, kuidas teavet tähendusrikkal viisil kasutada (Ying & Jay, 2003, p. 236). Sellest võib järeldada, et sündmuskoha kohta käivat teavet on parim viis talletada just visuaalsete lisadena, kuna tänapäeval visuaalsete talletamiste võimaluste hulk ning nende kvalitatiivne tase kasvavad.

Sündmuskohal tuleb dokumenteerida ja talletada kõikvõimalikud jäljed ja tõendid (Põlluaas *et al.*, 2015, lk 27). Järeldada võib seda, et kogu tõendusteave, mida sündmuskohalt leidub tuleb dokumenteerida ning talletada. Autor arvab, et ei ole kindlalt kuskil kirjas, et sündmuskohalt informatsiooni talletamine peab olema suuremas osas just sündmuskoha vaatlusprotokollis kirja panduna. Seda saab kõrvutada Someri arvamusega. Soovitav on sündmuskoha vaatlust teostades endale teha visandina sündmuskoha skeem, mida hiljem kasutatakse vaatlusprotokolli koostamisel (Somer, 1996, lk 80-81). Sellest saab järeldada, et esmalt tuleb visuaalsete lisadena sündmuskohat talletada ning peale seda koostada vaatlusprotokoll, mis on autori arvates pigem sellise informatsiooni jaoks, mida ei ole võimalik visuaalselt talletada. Sündmuskoha vaatlusprotokoll on autori arvates pigem lisainformatsiooni väärtusega. Autori arvamust toetab Jkimsu, kes on öelnud, et sündmuskoha dokumenteerimise protsess ei ole peamine aspekt kuriteopaiga uurimisel. Suuremat rolli mängivad tema arvates dünaamilised lähenemisviisid nagu analüüs, hüpoteesid ning asitõendite seostamine sündmuskohaga. Kui

asitõendeid ei tunnustata või talletatakse valesi, siis nende füüsiline väärtus võib oluliselt väheneda või isegi kaotada oma tähtsuse kuriteo tõendamisel (Jkimsu, 2020, p. 98). Sellest saab järeldada, et asitõendite valesi talletamine muudab selle väärtust ning autor on arvamusel, et keerulisem on tõenditega seotud detailid kirja panna kui neid visuaalselt jäädvustada. Visuaalselt jäädvustatakse sündmuskoht peamiselt fotografeerides, vähem videosalvestades.

Politsei jaoks on fotograafia vajalik töövahend. Fotograafiat on peetud üheks olulisemaks vahendiks, mille abil saab isikuid jälgida ja selle kaudu koguda veenvaid tõendeid (Kapalo, 2019, p. 89). Autor järeldab sellest, et sündmuskohal tehtavatel fotodel on vaatlusprotokollist tõendamise osas olulisem roll, sest nende staatus on muutunud tõendiks. Fotode tegemisel võivad kaasneda mõned miinuskohad. Näiteks Goldenfein on välja toonud, et peaaegu täiuslik võime luua fotosid ja neid edastada tähendab, et pilt säilitab isikuandmeid ja muid andmeid (Goldenfein *et al.*, 2013, p. 277). Seetõttu peavad isikud olema koolitatud ning teadlikud, kuidas neid kasutada ning millised on kohtufotograafia nõuded. Vaid niimoodi saab esiteks tagada selle, et sündmuskohal tehakse kvaliteetsed fotod, mida saab kasutada tõendina ning teiseks selle, et neid fotosid kasutatakse samuti sellisel viisil, mis annab edasi moonutamata teavet sündmuskohast. On uuritud, et fotod erinevatest kuriteopaikadest, mis on esitletud kohtus, kohtuprotsesside ajal, on emotsioonide allikateks ning sellised fotosid sisaldavad dokumendid mõjutavad kohtunike otsustusprotsessi, millest tulenevalt võib mõjutada saada lõplik otsus (Bornstein *et al.*, 1996, p. 429). Seega autor on arvamusel, et fotodel on suurem osakaal kui sündmuskoha vaatlusprotokollil kirjeldatul, kuna fotodele keskendutakse rohkem ning need on kohtus sündmuskoha üldise pildi väljatoomisele kasuks.

Finkelstein'i ja Bastounis'i arvates üheks levinumaks kohtuprotsessi tavaks on prokuratuuri poolt esitatud realistlikud kuriteopaiga pildid. Kohtunikud proovivad mitte lasta neil ennast mõjutada, aga selline emotsioon nagu „vihkamine“ tahtmata toob esile negatiivseid emotsioone toimikut uurides (Finkelstein & Bastounis, 2010, p. 429). Seda saab kõrvutada Gilmour'i arvamusega, et visuaalsete tõendite vastuvõetus oleneb sellest, kas foto kujutab sündmuskohta täpselt ja õiglaselt (Gilmour, 2019, p. 215). Autor järeldab, et kohtuprotsessi käigus on suurem osakaal fotodel ning seega fotode sisu on olulisem kui vaatlusprotokoll oma sisu poolest. Seda saab kõrvutada Bornstein'i uuringuga. Bornstein ja tema kaasteadlased jõudsid 2005. aasta uuringus arusaamale, et kuriteopaiga fotograafia või video on kümne kõige olulisema stressiallika hulgas, mis mõjutavad kohtuprotsessi (Bornstein *et al.*, 2005, pp. 321-346). Seetõttu autor järeldab, et visuaalsete osade nagu fotode sisu mõjutab inimesi ning pakub huvi rohkem kui vaatlusprotokollis sõnaline osa. Foto- ja videomaterjali kasutamise negatiivseks

küljeks võib nimetada seda, et need võivad kallutada teatud raskete juhtumite korral pigem süüdimõistvale otsusele.

Ühes katses, kus olid nii pildistamata kui ka neutraalselt pildistatud tingimused, manipuleerisid Bright ja Goodman-Delahunty visuaalsete ja verbaalsete tõendite olemusega. Katse käigus kohtunikud nägid mõrvaprotsessi raames, kas viit õõvastavat fotot (näiteks surnud ohver, kellel olid sügavad haavad kaelas), viit neutraalset fotot (näiteks osaliselt kahjustatud uks, maja välisilme) või mitte ühtegi fotot. Tulemused näitasid, et vigastuste suuline kirjeldus ei avaldanud kohtuotsustele olulist mõju, kuid visuaalsete tõendite tüüp mõjutas kohtuotsuseid. Fotodega kokku puutunud vandekohtunikud mõistsid süüdistatava oluliselt tõenäolisemalt süüdi võrreldes osalejatega, kes ühtegi fotot ei näinud. Õudust tekitavaid fotosid näinud ja neutraalseid fotosid näinud vandekohtunike vahel ei olnud statistiliselt erinevat veendumuste määra, seega leiti, et foto lisamine olenemata selle olemusest on piisav süüdimõistvate kohtuotsuste suurendamiseks (Bright *et. al.*, 2011, pp. 439 – 459). Uuring iseloomustab seda, kui oluline on visuaalsete tõendite olemasolu ning see võib paremini aidata mõista juhtunu tegelikku olemust nendel, kes seal kohapeal ei ole viibinud. Samuti saab järeldada, et sündmuskohal olevate asjade fotografeerimine võimaldab täpsemini talletada erinevaid detaile kui seda võimaldaks nende kirjeldamine. Autori arvates tuleb siiski pidada silmas seda, et ei tekiks uuringus mainitud õõvastavate fotodega manipuleerimist, kuna need ei tohi moonutada tõde.

Visuaalsete tõendite kasulikkust on uurinud veel Sullivan ja Vail. Oma artiklis tõid nad välja, et sajad korrakaitstjad, kes osalesid uuringus, mis keskendus salvestiste olulisusele, on öelnud, et pärast salvestiste kasutamist oma igapäeva töös muutuvad nad entusiastlikumaks ning on arvamusel, et salvestused toovad kasu tõendamisele (Sullivan & Vail, 2009, p. 22). Üheks tõendusmaterjaliks on veel faktijärgsed kuritegevuse kaadrid nagu film ülekuulamisest, kuriteo ülestunnistusest või kuriteopaigast. Need tõendid on filmitud tahtlikult ning reaalses. Kaamera salvestab tõendeid, mille kurjategijad jätavad maha, mitte ei taba neid tegude toimepanemise hetkel. Sündmuskoha filmid võivad olla narratiivsed, kuid mitte kogu ulatuses, vaid alguses ja lõpus (Silbey, 2008, p. 21). Kurjategijate poolt maha jäetud tõendite salvestamine ongi sündmuskoha vaatluse eesmärk ning autori arvates saab seda kõige vahetumalt teha videosalvestise abil. Samuti autor nõustub sellega, et sündmuskoha filmidel võib olla mingisugune süžee, näiteks alguses sündmuskohale jõudes võib videosse peale lugeda täpsustavat teksti asukoha kohta ning lõpus lisada selgitavaid punkte. Peale loetav tekst peaks tekkima naturaalselt, mitte olema pähe õpitud tekst. Kogu ulatuses ei tohiks sündmuskoha film

mõjuda kui eelnevalt planeeritud film, kuna siis võib tekkida kahtlusi selle tõendi õigsuses. Samuti kui peale loetav tekst on loetud peale isiku poolt, kes ei ole kogenud, siis pealelugemine võib olla samasugune vea allikas nagu vaatlusprotokolli kirjalik tekst.

Psühholoog Westera oma kaasautoritega on toonud oma uuringus välja, et videotõendil on kaks peamist eelist. Videotõend lihtsustab selle koostajal selgitamist. Teiseks videotõenditega on võimalik esitada täielikumat teavet (Westera *et al.*, 2015 p. 637). Sellest võib järeldada, et videotõend võib kergendada prokuröri verbaalse kaitse osa kohtus, kuna tõend on video formaadis salvestatud ning kohtunikud saavad seda kohtuistungil vaadata ja selle analüüsimisel teha oma otsuse. Ameerika õigusteadlane Jessica Silbey rakendab teooriat, et film nagu iga esitusvorm, peab olema tõlgendatud ning selle spetsiifiliste reeglitega tuleb arvestada. Mida videotõend tähendab või tähistab sõltub selle vaatajast, kes tõendit tajub ja tõlgendab. Ta väidab, et filmilised tõendid on olulised ja kasulikud, sest nad edendavad õiglust. Negatiivse poolena toob ta välja selle, et videotõend on ainult üks versioon sündmusele (Wasserman, 2009, p. 608). Seda arvesse võttes arvab autor, et videotõendit võib tõlgendada iga inimene erinevalt ning ainult videot ei saa võtta eraldiseisva tõendina, kuna see on üks versioon sündmusele. Samamoodi saab seda järeldust ka võtta arvesse fotode näol, kuna neid võib samamoodi tõlgendada erinevalt. Autor on arvamusel, et videotõend oleks lisana väga informatiivne ning see annab hea ülevaate sündmuskoha olustikust. Arvestama peab, et ka videosalvestuse taga on inimene oma subjektiivse tajuga, nagu ka protokolli kirjutamisel. Seega iga videosalvestuse objektiivsus sõltub samuti salvestajast, tema olustiku tunnetusest ja tehniliste salvestusoskuste ning kirjaoskuse tasemest.

Wright ja Wareham on öelnud, et kuuldav ja visuaalne informatsioon võivad olla keerulises sündmuskohas suure tähtsusega. Heli tajumisel ei mõjuta kuulajat ainult füüsiline heli, vaid samuti visuaalne teave. Kuuldu meenutamine ja tõlgendamine võib-olla kriitilise tähtsusega tõendamisel (Wright & Wareham, 2005, pp. 103-106). Sellest saab järeldada, et mingit heli kuuldes kujutab inimene endale seda ette visuaalselt ning selletõttu on autor arvamusel, et heli põhjal on samuti võimalik sündmusest koguda informatsiooni. Chapman on arvamusel, et helisalvestised sageli võtavad „tõerääkija rolli“ ning neid kasutatakse süü kindlaks tegemisel (Chapman, 2020, p. 58). Chapmani öeldut saab kõrvutada Sun'i teooriaga, et heli on infokandjana oluline väliskeskkonna tajumiseks. Helifailide omandamine, võrreldes näiteks piltidega, ei ole piiratud valguskeskkonna ja visuaalsete takistustega. Lisaks on helifailid vähem mahukamad ning neid on võimalik kiiremini töödelda (Sun, 2021, p. 1). Eelnevat arvesse võttes on autor arvamusel, et helisalvestistel võib olla eeliseid võrreldes

fotografeerimisega, kui fotografeerimise jaoks keskkonnatingimused ei ole soodsad. Autori arvates tasub hinnata, kas helina olustiku detailide pealelugemine sündmuskoha vaatlusele täiendaks seda tõendamise seisukohast.

Visuaalsete osade hulk politsei töös pidevalt kasvab, kuna maailmas informatsiooni talletamine muutub üha enam visuaalsemaks. Selleks, et kasutada erinevaid sündmuskoha vaatluse lisasid võimalikult efektiivselt, peab olema teadlik nende vormistamise nõuetest ning erinevatest võimalustest. Sündmuskoha talletamine foto või muude salvestiste kujul oleksid väga informatiivsed abivahendid, et anda edasi sündmuskoht ka neile, kes seda ise ei näinud. Sündmuskoha vaatlusprotokolli lisad oleksid objektiivsed ning annaksid edasi sündmuskoha nii nagu ta seda esialgselt oli, moonutamata.

1.3. Sündmuskoha vaatluse kaasaegsed talletamise meetodid

Antud alapeatükis toob autor välja hetkel Eestis mitte kasutusel olevad sündmuskoha talletamise meetodid. Mujal maailmas võetakse üha enam uusi meetodeid kasutusele, et muuta sündmuskoha vaatlus ning selle talletamine täpsemaks, kvaliteetsemaks, usaldusväärsemaks ning kiiremaks. Järgnevalt välja toodud paar meetodit, mis võimaldavad vaatluse talletamisel tehtavaid inimlikke eksimusi vähendada. Asitõendite nõuetekohane dokumenteerimine sündmuskohal on analüüsimisel ja tõlgendamisel oluline. Autor on välja toonud meetodid, mida oleks võimalik kasutada, et sündmuskoht efektiivsemalt talletada.

Üheks võimaluseks talletada videos nähtut tekstina on visuaalne ja keeleline hübriidtäiustus. Sellise hübriidtäiustuse põhiülesandeks on kirjeldada ja väljendada video visuaalset sisu loomulikus keeles. See ei võta ainult kokku videot, vaid esitab selle visuaalse teabe lausetena. Samuti on kirjeldatu grammatiliselt korrektne. Selline hübriidtäiustus on suure potentsiaaliga ning seda tahetakse rakendada visuaalse abivahendina, täpsemalt automaattõlgendusena. Sellise hübriidtäiustuse vajalikkus seisneb selles, et tänapäeval visuaalne ja keeleline teave ei saa üksteist täiendada (Tang *et al.*, 2022, p. 1). Sellest saab järeldada, et hetkel ei ole võimalik visuaalset teavet muuta grammatiliselt korrektseks tekstiks, mida taoline tehnoloogia võimaldaks. Samuti aitaks see kiirendada protokollide koostamist ning aitaks vältida kirjavigade tekkimist, mis tõstaks protokollide kvaliteeti. Siiski tuleb kriitiliselt suhtuda sellesse, kas

automatiseeritud programm on võimeline looma tervikliku teksti sündmuskohast õiges kontekstis.

Olustiku talletamiseks ning salvestamiseks soovitatakse kasutada kolmemõõtmelist 3D laserskännerit. Skänneri eeliseks on see, et on võimalik teha mõõtmisi kõigis mõõtmetes ning vajadusel lisada juurde puuduvad elemendid (Komar *et al.*, 2012, p. 188). Seda saab kõrvutada Põlluaas'i arvamusega, et erilist tähelepanu tuleb pöörata mitmetele võimalustele, mida on tavapraktikas siiani suhteliselt vähe rakendatud, nagu sündmuskoha kõrgsageduslaserskaneerimine. Selleks tuleb sündmuskoht skaneerida, punktipilve läbilennu ja pildimulli abil see konstrueerida ning selle juurde koostada sündmuskoha täiendav vaatlusprotokoll (Põlluaas *et al.*, 2015, lk 8 ja 41). Autor on arvamusel, et 3D skänneri üheks oluliseks võimaluseks on see, et on võimalik teha mõõtmisi kõigis mõõtmetes ja vajadusel lisada juurde vajalikke objekte. Samuti arvab autor, et see võimaldab ka lisada sündmuskoha dokumenteerimisel unustatud elemendid, mis peale sündmuskohal käimist osutusid oluliseks.

E. Girard on leidnud, et 3D laseri skaneerimise abil on võimalik sündmuskoht koostada 10 minutiga (Girard, 2018). E. Girardi väitele toetudes, on võimalik koostada sündmuskoht mõne minutiga, aga hetkel sündmuskoha vaatluse tavapärase dokumenteerimine võtab tavaliselt aega rohkem kui kümme minutit. Colandi arvates 3D rekonstruktsiooni kaasamine kuriteopaiga täielikus 3D mudelis on vajalik uurimisvahend, mis võib kujundada uurimiste tulemusi kohtus (Coland *et al.*, 2013, pp. 318-322). Saab järeldada, et 3D skäneering võimaldab hõlmata sündmuskoht paari minutiga ning see võib olla oluline kohtus. Seda saab kõrvutada Luchowski arvamusega.

Luchowski on maininud, et sündmuskoha digiteerimine kohtumeditiinilistel eesmärkidel on võimalik kaasaegse 2D ja 3D kasutamisega, mis võimaldab hõivata kogu sündmuskohta. Probleem esineb ainult selles, et selliste kujutiste valmistamised nõuavad tarkvaratööriistu ning erinevaid andmeprogramme (Luchowski *et al.*, 2021, p. 17-19). Eelnevalt välja toodud 3D skäneeringu positiivsetele külgedele on olemas samuti negatiivsed. Toetudes Luchowski väitele, siis 3D tehnoloogiate võimekuseks on vaja spetsiifilisi tarkvaratööriistu, mis on kallid ning igäüks ei ole suuteline neid endale soetama. Autor on arvamusel, et kuna 3D skäneering lihtsustaks sündmuskoha talletamist, siis tuleks see soetada nendele töölinidele, kes kõige rohkem sündmuskohal tööd teevad. Sündmuskohad on informatiivsed ning sisaldavad endas erinevaid detaile. Selleks, et anda parem ülevaade 3D skäneeringu võimalustest on autor välja

toonud pildi Luchowski artiklist, et näidata, milline näeb välja algeline 3D skaneeringu jaoks tehtav erinevatest vaatepunktidest tehtud pilt (vt joonis 2).

Joonis 2. Erinevatest vaatepunktidest tehtud skaneeringute integreerimine (Luchowski et al., 2021, p. 15).

Ühes teaduslikus uuringus on toodud välja uus viis visuaalsete allikate talletamiseks. Selleks meetodiks on visuaalse mälu skeemid. Visuaalse mälu skeemid on kahemõõtmelised meeldejäädavuskaardid, mis on loodud selleks, et jäädvustada mingi stseeni kõige meeldejäädavamad piirkonnad. Eeldatakse, et antud kaardid korreleeruvad vaimsete teadmistega, mida inimesed kasutavad visuaalsete mälestuste kodeerimiseks. Kyle-Davidson oma kaasautoritega on välja toonud uue mudeli nimega *MEMGAN*, mis piirab visuaalmälu skeeme ning genereerib täiesti uued keerulised stseenpildid, mis varieeruvad sõltuvalt inimese meeldejäädavuse võimekusest. Samuti tehti katse antud mudeli analüüsimiseks. Selleks hinnati piltide meeldejäädavust inimvaatlejate abil. Osalejatelt koguti antud piltide jaoks visuaalsete mälu skeemide kaardid ning võrreldi kavandatud, ette antud, kaartidega. Katse lõpptulemuseks leiti, et inimvaatlejate mälujõudlus on kõrge (Kyle-Davidson *et al.*, 2022, p. 1). Sellest saab järeldada, et järjest rohkem uuritakse erinevaid võimalusi, kuidas sündmuskohta kiiremini ja efektiivsemalt talletada. Samuti sündmuskohta visuaalsete stseenide meeldejäädavus ning nende erinevate stseenide olulisus oleneb inimesest endast, kes sündmuskohal on käinud. Autor on arvamusel, et sündmuskohal käies jäävad samuti meelde need visuaalid, mis on meeldejäädavamad. Seda saab kõrvutada Yao videotõendi analüüsi meetodiga.

Yao on maininud, et videotõendit on võimalik analüüsida selliselt, et kasutatakse tausta lahutamise keskline infrapuna MWIR andurit. See on üks kõige sagedamini kasutatav video analüüsi- ja jälgimissüsteem. See võimaldab eristada esiplaanil liikuvaid objekte ning jäädvustada nende järjekord (Yao *et al.*, 2017 p. 1). MWIR anduri selgitamiseks on autor toonud Yao artiklist välja joonise, kus on näha erinevad kaadrid samast kohast, mis on piltidena

üles võetud hetkedel, kui on märgata mingisugust liikumist. Kaadrite abil on aru saada, et kui esiplaanil on märgata liikumist, siis liikumise tuvastamiseks erinevate punktide kogum jätab helendava halli värvi laigu pildile, mis on antud joonisel paremal pool nurgas (vt joonis 3).

Joonis 3. MWIR Kaadrid: 35, 40, 45, 50 ja 55 järjestuses 1 (Yao et al., 2017 p. 19).

Eelnevat arvesse võttes on autor arvamusel, et erinevad meetodid sündmuskohalt informatsiooni kogumiseks nagu 3D skäneering, *MEMGAN* mudel, MWIR andur ning hübriidtäiustus, pakuvad teistsuguseid lahendusi praegustele kasutuses olevatele tehnoloogiatele.

Autor on arvamusel, et erinevad tehnoloogiad, kui need igapäevaselt kasutusele võtta, võimaldaksid teha sündmuskohal tööd efektiivsemalt ja hoiaksid kokku tunduvalt rohkem aega. Ajaline kokkuhoid oleks sündmuskohal, aga uued meetodid eeldavad erinevate programmidega töötlemist ning see võtab samuti alguses oma aja. Välja toodud meetodid on ainult mõned võimalikest, mis on kasutusel mujal maailmas ning need oleksid head abivahendid ametnikele, kes puutuvad kokku sündmuskohtadega.

2. EMPIIRILINE UURING

2.1. Uuringu ettevalmistamine, meetodika ja valim

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas on võimalik sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalist osa vähendada visuaalse osa kasuks kohtueelses menetluses. Empiirilises uuringus kasutati kvalitatiivset uuringumeetodit. Empiirilise uuringuga viidi läbi küsitlus ja selle analüüs, mis aitasid saavutada lõputöö eesmärki. Esimene alapeatükk käsitleb empiirilise uuringu ettevalmistamist ehk meetodikat ning valimi moodustamist. Teine alapeatükk prefektuuride juhtivkriminalistide, raskete isikuvastaste kuritegude uurijate ning I osakonna raskete kuritegude prokuröride täidetud küsimustiku analüüsi. Kolmas alapeatükk autori järeldusi ning ettepanekuid.

Töö raames viidi läbi kvalitatiivne empiiriline uuring, mis ei põhine mõõtmistulemustel, vaid andmeid kogutakse selle jaoks, et avastada uusi aspekte uuritavates olukordades ning eesmärgiks on teooria väljaarendamine (Õunapuu, 2014, lk 53). Uuringu eesmärgiks on välja selgitada sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa vähendamise võimalus visuaalse osa kasuks. Selleks analüüsitakse sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamise tõhusust. Analüüsi tulemusena tehakse järeldused ning soovitused Politsei- ja Piirivalveametile (edaspidi PPA) tõhusamaks sündmuskoha vaatlusprotokollide koostamiseks.

Väga suur objektide hulk teeb uurimise äärmiselt kulukaks ja keerukaks. Uuritavast populatsioonist eraldati kindlal meetodil väiksem hulk ehk valim. Valimi suurust mõjutavaks teguriks on uurimistöö eesmärk. Töös kasutatakse ettekavatsetud valimit ehk uuritavad kaasatakse üldkogumist valimisse ettekavatsetult ning sisuliste kriteeriumite alusel. Tulemuste usaldusväärsus tagatakse representatiivse ehk populatsiooni esindava valimiga. Valimi koostamiseks tuuakse välja viisid, kuidas koguda andmeid. Indiviide kaastakse valimisse, kus on vaja välja selgitada nende arvamused, hoiakud ja kogemused seoses mingi nähtusega (Õunapuu, 2014, lk 139-150).

Antud lõputöösse valiti kindlates PPA struktuuriüksustes töötavad ametnikud, täpsemalt juhtivkriminalistid ning raskete ja isikuvastaste kuritegude uurijad. Samuti Põhja-, Lääne-, Lõuna- ja Viru Ringkonnaprokuratuuridest valiti raskete kuritegude osakonna prokurörid. Need ametnikud puutuvad autori arvates kõige rohkem kokku sündmuskoha vaatlusega ning sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamisega. Küsitluse objektide leidmiseks autor arutas juhendajatega erinevaid variante ning sobivate leidmisel saadeti nende küsitlemise loa saamiseks taotlus PPA-sse.

Andmekogumismeetodiks on kvalitatiivses uurimistöös küsitlus. Tavapäraselt kasutatakse küsitlust kvantitatiivse uuringu korral, aga kvalitatiivne uurimuse korral ei ole alati oluline lähedane kontakt uuritavatega (Hirsjärvi *et al.*, 2007, lk 180-181). Sellest tulenevalt lõputöö autor taotles 28.02.2022 luba PPA uurimistööde kooskõlastamise komisjonilt, et viia lõputöö raames valimi suhtes läbi küsitlus. Taotlusele sai lõputöö autor vastuse 21.03.2022, mille kohaselt luba küsitluse läbiviimiseks on olemas. Peale PPA poolt uuringu kooskõlastamist saatis lõputöö autor valimile elektronposti teel küsimustiku laiali. Kuna prokuratuur ei kuulu PPA struktuuriüksuste hulka, siis Põhja-, Lääne-, Lõuna- ja Viru Ringkonnaprokuratuuridest raskete kuritegude osakonna prokuröridele saadeti küsimustik laiali 07.03.2022. PPA struktuuriüksustes töötavatele ametnikele, täpsemalt juhtivkriminalistidele ning raskete ja

isikuvastaste kuritegude uurijatele saadeti küsimustik laiali ajavahemikus 21.03.2022-23.03.2022. Vastamiseks anti kaks nädalat ning vahepeal saadeti ka meeldetuletusi. Küsimustik oli avatud küsimustega ning vastused varieerusid ja olid põhjalikud. Kokku vastas küsimustikule 36 vastajat, mis on autori arvates piisav arv.

Küsimustik viidi läbi Google Forms'i keskkonnas, kus hüperlingi kaudu avades on võimalik küsitlusele vastata (vt lisa 2). Küsimustikus oli kokku 21 küsimust, millest 19 neist olid avatud lõpuga küsimused, et vastused saaksid sisaldada vabu kirjeldusi, arvamused ja hinnanguid. Kaks küsimust ei olnud avatud lõpuga küsimused, millest üks oli valikvastuse formaadis, kus sai vastaja valida vastuste vahel ning teine oli astmestikul ehk skaalal põhinev küsimustüüp, kus kasutati Likerti 5-pallist skaalat, mis varieerus valikust „väga halb“ kuni „väga hea“. Küsimusi koostades tuleb silmas pidada üldisi koostamise nõudeid. Küsimused peavad olema optimaalse pikkusega, konkreetset, üheselt mõistetavad ning sõnastatult neutraalselt (Õunapuu, 2014, lk 159-163). Küsimuste koostamisel tuleb tagada, et uuritava nähtuse tunnused oleksid küsimustega proportsionaalsed. Küsimustikku lisatakse lühike sissejuhatus, legend ning juhised selle täitmiseks. Legend peab sisaldama järgmisi olulisi punkte:

1. Pöördumine
2. Küsitaja informatsioon
3. Uurimistöö eesmärgi ja andmete kasutamise selgitus
4. Anonüümsuse tagamine
5. Juhised
6. Tänuõnad

Küsitluse korraldus seisneb antud lõputöös selles, et küsimustik on digitaalse vormina interneti veebilehel ning vastaja täidab selle samuti digitaalselt (Õunapuu, 2014, lk 161-169).

Andmeanalüüsimeetodiks on tavapärane kvalitatiivne sisuanalüüs (Laherand, 2008, lk 289). Kvalitatiivse analüüsi tunnusteks on teksti sisu ning sarnasused kategoriseeritakse. Andmed, mida uuritakse, on küsimustike vastustes ning selle jaoks loeti vastused korduvalt läbi ja koostati koodid, mis eraldati tabelisse (Laherand, 2008, lk 279-295). Koodide koostamise meetod on hea viis andmete kategoriseerimiseks ning järje pidamiseks. Lõputöö käigus koostatud kooditabel on esitatud lõputööle lisana (vt lisa 1).

Kodeerimise käigus **tekkisid seitse olulist kategooriat** (vt lisa 1):

1. Sündmuskoha vaatlusprotokolli osade proportsionaalsuse hinnang
2. Sündmuskoha vaatlusprotokolli sisu määratletus
3. Sõnalise osa ja visuaalse osa duplitseerimine ja erinevused
4. Sõnalise osa ja visuaalsete osade usaldusväärsus
5. Sõnalise osa kvaliteet
6. Sõnalise osa visuaalsete osadega asendamine
7. Visuaalsete osade piisavus ja kvaliteet

2.2. Uuringu tulemused

Selles peatükis kirjeldatakse küsimustiku vastustest saadud olulisemat teavet, mis seostatakse teooriaga. Küsimustiku olulisemad teemad koondati seitsmesse kategooriasse.

Esimese kategooria „**Sündmuskoha vaatlusprotokolli osade proportsionaalsuse hinnang**“ alla koondati andmed sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonide ja nende ajakohasuse kohta, et vastata töös püstitatud uurimisküsimusele:

Kui ajakohased on täna kehtivad sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonid?

Selles kategoorias tõusid esile mitmed olulisemad teemad, mis puudutavad sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioone. Esimene kood sai pealkirjaks „**ajakohasus**“. Vastajate seas oli mitmeid arvamusi selle kohta, kas proportsioonid on ajakohased või kas need on aja jooksul muutunud. Peamiselt oldi arvamusel, et täna kehtivad sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonid on ajakohased, kuna need on individuaalsed ning sõltuvad juhtumist. Uuriija avaldas oma arvamust selliselt:

„ .. sõnalise osa eesmärk on kirjeldada visuaalset osa seega proportsioonid sõltuvad visuaalse osa keerukusest selle kirjeldamisel. “

Teine kood sai pealkirjaks „**menetleja otsus**“. Kõik vastajad tõid välja, et see on menetleja enda otsustada, milline on proportsioon sõnalise osa ja visuaalse osa koostamisel. See võib olla tingitud juhtumist ning menetleja enda õigekspidamisest, kui palju ta paneb sõnaliselt kirja või kui palju ta tahab sündmuskoha visualiseerida. Uuriija ja prokuröri arvamused:

„ .. kuigi protokollis vormid on ette antud, siis sõnaline sisu ja fotode teel loodud visuaalsuse tasakaal on menetleja enda nn maitse küsimus ehk siis menetleja otsustab, kui palju ta soovib täpsustada tekstis või otsustab piirduda lakooniliste väljenditega ning paneb puudujäägi kompenseerimiseks rohkem pilte. “

„ .. see on menetlejale otsustada, milline on proportsioon iga konkreetse juhtumi korral. Seadus seda õnneks ei piira. Praktika erineb ja sõltub menetlusüksusest, s.h prokuröriaga kooskõlastatud standardist. “

Sündmuskoha vaatlusprotokoll peab kajastama täpselt seda, mida tajuti sündmuskohal. See kuidas menetleja otsustab vaatlusel tajutu kirja panna või mida visualiseerida ei ole seadusega määratletud, nagu kirjutasi ka vastajad. See tähendab seda, et protokollis sisu on sellest, millised on menetleja kogemused ja teadmised, seetõttu võib töö tulemus suuresti varieeruda (vt lk 10).

Kolmas kood sai pealkirjaks „**visualiseerimise tugevdamine**“, mille alamkategoriaiks on *fotomaterjal*. Suur osa vastajatest oli arvamisel, et visuaalsed lisad peaksid olema prioriteediks ning visuaalsete lisade õige rakendamine aitab kaasa sellele, et sündmuskoha vaatlusprotokollis osad oleksid kvaliteetselt sisustatud. Sellele aitab kaasa ajakohaste meetmete kasutusele võtmine. Vastajate vastustest selgus peamine:

„ .. olustikku kirjeldav osa võiks paljuski piirduda fotomaterjaliga, protokollis võiks olla lühikesed viited fotodele. “

„ .. kohtupraktika peaks hakkama rohkem lähtuma fotodest, videotest ja muudest visualiseeringutest. “

„ .. selle aja jooksul vaid digitaalse fotograafia laiem levik on aidanud kaasa visualiseerimise tugevdamisele. “

„ .. sündmuskoha puhul muudaks prioriteetsemaks visuaalse osa, mida täiendaks sõnaline osa. “

Ühes uuringus osalenud korrakaitsjad pidasid oluliseks erinevaid visualiseerimise meetodeid, kuna need toovad kasu tõendamisel. Seda saab täheldada ka vastajate arvamusest, kuna nende arvates on visuaalsed osad prioriteet, mida täiendab sõnaline osa. Mõned vastanud ei olnud siiski eelnevaga nõus, vaid nemad pidasid oluliseks sõnalise osa ja visuaalse osa üldist sisu, nende kvaliteeti ja vormistamist (vt lk 18).

Sellest tulenevalt tekkis neljas kood pealkirjaga „**sisu**“, mille alamkategoriateks on *üldisus, kvaliteet ning vormistamine*. Üks uurija avaldas oma arvamust selliselt:

„... ma arvan, et proportsioonid tuleks täielikult ära unustada ning keskenduda kvaliteedile. Näiteks olen nädala jooksul võtnud ühendust viie erineva patrullpolitseinikuga, kes on teinud kriminaalmenetluses (üldmenetluse protentsiaal) suuri vigu ning olen pidanud neil laskma takkajärgi oma vigu parandada. Üks vigadest oligi seotud sündmuskoha vaatlusprotokolliga. Nimelt oli avalikus kohas toimunud tulistamine ja patrull võttis sündmuskohalt kaasa ühe täismantelpadruni (ülelaadimisega lendas välja) ja ühe hülsi. Selle asemel, et vormistada sündmuskoha vaatlusprotokoll ja pakendada padrune ja hülsid normaalselt SKV lisana ära, ei teinud patrull mitte midagi peale ettekande ja viskas pakendi padrune ja hülsiga lahtiselt kriminaalasja vahele. Seega minu kriminaalasja kõige olulisem tõend oli vormistatud ebakorrektselt. Lisaks sellele ei suuda patrullid konstantselt eristada seda, et mis asi on protokollis lisa ning kuidas fikseerida protokollis pakendid. Seega kokkuvõttes - proportsioonid ei ole olulised, kui elementaarne sisu ja kvaliteet on alla arvestuse.“

Sündmuskoha vaatluse eesmärgiks on KrMS § 83 lg 1-e järgi koguda kriminaalasja lahendamiseks vajalikke andmeid, avastada kuriteojäljed ja võtta ära asitõenditena kasutatavad objektid. Selleks, et sündmuskoha vaatlus täidaks oma eesmärgi on vaja see teha piisavalt kvaliteetselt. Mõne vastaja arvates ei olene see sündmuskoha vaatlusprotokollis proportsioonidest ega ajakohasusest vaid sisust. Autori arvates on siiski proportsioonid ja ajakohasus ühed tegurid, mis moodustavad lõpuks protokollis tervikliku sisu ning aitavad tõsta selle kvaliteeti (vt lk 9).

Kategoriate nagu: „**Sündmuskoha vaatlusprotokollis sisu määratletus**“, „**Sõnalise osa ja visuaalse osa duplitseerimine ja erinevused**“, „**Sõnalise osa ja visuaalsete osade usaldusväärsus**“ ning „**Sõnalise osa kvaliteet**“ alla koondati andmed vaatluste kirjelduste ning nende kitsaskohtade kohta, et vastata töös püstitatud uurimisküsimusele:

Millised on peamised kitsaskohad seoses sündmuskoha olustiku talletamisega?

Kategorias „**Sündmuskoha vaatlusprotokollis sisu määratletus**“ tõusid esile olulised teemad seoses sündmuskoha olustiku talletamisega. Esimene kood sai pealkirjaks „**regulatsioon**“. Vastajad olid suuremas osas ühel meelel, et vaatluse kirjeldus ja selle sisu on KrMS § 87 järgi määratletud, aga ainult siis, kui selle rakendaja on ise teadlik, mis selle alla täpselt kuulub. Üks vastaja, kes arvas, et seaduses on vaatluse kirjeldus määratletud, kirjutas niimoodi:

„ .. lähtudes seaduse abstraktsusest on oluline kirjas, kui sa saad aru toimingu tähtsusest, ehk siis vajalikkusest üksikasjalikult (piisava detailsusega) kirjeldada tõendamiseks vajalikku. “

KrMS § 87 lg 1 järgi kantakse vaatlusprotokolli sündmuskoha olustiku kirjeldus, laiba isik või tundmatu laiba puhul isikukirjeldus, vaatlusel avastatud dokumendi või muu objekti nimetus ja tunnused, kuriteojälgede kirjeldus, muud vaatlusandmed ning uurimistoimingus äravõetud ja asitõendina kasutatava objekti nimetus ja number. Autori arvates on eelneva vastusega mõeldud seda, et seaduses on määratletud üldised tunnused. Kui ei teata täpselt, mida kirjeldama peab, siis seadusest see ei avaldu. Seega laskub kohustus endale ise selgeks teha peale seaduses sätestatu ka muud õigusallikad, juhendid ja ametialane kirjandus (vt lk 11). See arvamus ühildub ühe järgneva vastaja arvamusega:

„ .. peale seadust iga politseiametnik juhindub ka kohustuslikke õigusallikatest (riigikohtulahendid), tööalastest juhenditest ja ametialasest kirjandusest. Raamatus ja õpikus on kirjeldatud kuidas ja mis järjekorras teostada sündmuskoha vaatlust ja protokollida sündmuskoha olustikku. “

Sündmuskoha vaatlusprotokollis olev peab olema kirja pandud kronoloogilises järjekorras, et tekiks sündmuskohast terviklik pilt. Selle jaoks on olulised erinevad käsiraamatud ning protokollide näidised, mis annavad juhtnööre, kuidas midagi kirja peab panema. Siiski peab suutma ka näidise puhul eristada vajalikku ebavajalikust (vt lk 9).

Teine kood sai pealkirjaks „**visuaalse osa suurendamine**“. Suurem osa vastajatest ei pidanud oluliseks muuta sõnalist osa ja visuaalset osa seaduses sätestatu muutmisega. Seevastu üksikutel juhtudel peaks muutma KrMS-s sätestatut nagu näiteks sõnalise osa vähendamine ja visuaalse osa suurendamine. Täpsemalt kirjutasid sellest järgmised vastajad:

„ .. KrMS-i tuua sisse fotojäädvustus kui võrdväärne tõend sõnalise osaga. “

„ .. KrMS-i muudatustega saaks tõsta visuaalse osa lubatavust tõendina kasutamisel. Seni on fototabel illustreeriv materjal sündmuskoha vaatlusprotokollile. “

Sündmuskoha vaatlusel kasutatakse peamiselt fotografeerimist sündmuskoha talletamiseks. Fototabel esitatakse illustreeriva materjalina koos sündmuskoha vaatlusprotokolliga. Autori arvates fototabel ei peaks olema ainult illustreeriv materjal sündmuskoha vaatlusprotokollile lisaks, vaid seda võiks kasutada iseseisva tõendina (vt lk 15).

Kolmas kood sai pealkirjaks „**olustik**“. Vastuseid analüüsid tuli välja, et olustiku talletamine oleneb kuriteo sisust ja vastutusest. Toodi välja erinevaid sündmuseid nagu tapmine, kaklus, liiklusõnnetus ja vargus, mis kõik on oma sisu poolest erinevad ning selletõttu erineb olustiku kirjelduse pikkus. Samuti toodi välja, et olustiku kirjeldus sõltub sellest, milline sündmuskoht välja näeb. Vastused, mis autori arvates näitavad kõige paremini vastajate arvamust, on sellised:

„ .. kui on kergem kuritegu ja on teada, et asi ei lähe üldmenetlusse, siis ei vaadata tõendeid põhjalikult üle ja protokoll võib olla nõ lihtsustatud kujul. “

„ .. usun, et olustiku kirjelduse sisu pikkus sõltub enne kõike olustikust. Keerukamad liiklusõnnetused võivad olla oluliselt mahukamad kirjeldada, kui näiteks tapmise SKV. “

Sündmuskohal peab olema suuteline hindama olulist ebavajalikust. Saab öelda, et olenevalt sündmuse tõsidusest on menetlejal võimalik otsustada kui üksikasjalikult koostatakse sündmuskoha vaatlus ning kui detailselt koostatakse sündmuskoha vaatlusprotokoll (vt lk 9).

Neljas kood sai pealkirjaks „**kombinatsioon**“. Sündmuskoha olustikust annab vastajate arvates parema ülevaate sõnalise osa ja visuaalse osa kombinatsioon, kus visuaalsel osal on suurem osakaal. Sellest olenemata peab sündmuskoha vaatluse kirjeldus omama detailset ja objektiivset ülevaadet sündmuskohast. Vastajad tõid välja sellised arvamused:

„ .. kui on valida ühe või teise vahel siis olustiku lisad visualiseerivad parema pildi toimunust. “

„ .. need on tervik. Olustiku kirjeldus peab toetama lisasid ja lisad kinnitama kirjeldust. “

„ .. parima ülevaate annab kombinatsioon visuaalist ja kirjeldusest, sest näiteks alati ei ole võimalik fotode põhjal täpselt aru saada, milline on ruumide asetsemine jms. “

Ühe katsega on uuritud, et sündmuskoha vaatluse lisad annavad edasi toimunust parema pildi ja mõjutavad nende nägijaid. Vastustest tulenevalt võib öelda, et võimalikuks kitsaskohaks on visuaalsete osade vähesus, kuigi need visualiseerivad parema pildi toimunust, mida ei ole võimalik sõnalise osaga lugejale edasi anda (vt lk 17-19).

Kategoorias „**Sõnalise osa ja visuaalse osa duplitseerimine ja erinevused**“ tõusid esile teemad nagu sõnalise osa ja visuaalse osa omavahelised täiendused või duplitseerimised.

Esimene kood sai pealkirjaks „**täiendamine**“. Sündmuskoha visuaalsed osad on vastajate arvates iseloomustava väärtusega, mis aitavad materjaliga tutvujal saada silme ette kujutist

vaadeldud olustikust. Oldi arvamusel, et need täiendavad üksteist. Uurijad avaldasid oma arvamust selliselt:

„ .. ma arvan, et üks ei saa olla ilma teiseta, sest nad selgitavad ja täiendavad teineteist. Näiteks kui sündmuskohal on tehtud head fotod, siis saab vähem rõhku panna tekstile. Samas kui fotod on udused, neid on vähe ja nad on kehvad, siis oleks vaja sõnaliselt rohkem lahti kirjeldada. Pealegi üks pilt ütleb rohkem kui tuhat sõna, eriti kui me räägime raskete isikuvastaste kuritegude kirjeldusest. Lause "sündmuskohal on palju verd" on üks asi, aga foto korterist, kus on põrandal vereloigud, isegi vereklumbid, ajud seina peal ja verd samuti seintel, siis ilmselgelt foto annab kuriteo jõhkruusest parema ülevaate. “

„ .. sõnalise osa eesmärk on kirjeldada visuaalset osa ning esile tuua ning juhtida tähelepanu visuaalses osas nähtavale, et see oleks arusaadav ning nähtav ka kolmandatele isikutele. “

Teine kood sai pealkirjaks „**duplitseerimine**“. Eelnevale lisaks oldi samuti veendumusel, et sõnaline osa ja visuaalsed osad duplitseerivad mõningal määral üksteist. Uurija avaldas oma arvamust selliselt:

„ .. olen veendunud, et need peavadki duplitseerima. See annab kinnitust menetlustoimingu objektiivsusest ja võimaldab juhul kui sõnaline pool ei ole väga detailne, saada lisaandmeid fotolt, skeemidelt jms. “

Tehti uuring, kus kohtus anti vaadelda nii neutraalsete või õõvastavate fotodega, kui ka ilma fotodeta kirjeldust, et manipuleerida inimesi visuaalse sisu ja sõnalise sisuga. Uuringu tulemus kujunes selliseks, et visuaalsete tõendite olemasolu on oluline ning need võivad anda parema ettekujutuse juhtunu olemusest neile, kes seal kohapeal ei ole viibinud (vt lk 18). Saab järeldada, et visuaalsed materjalid on illustreeriva tähtsusega ning sõnaline osa on pigem visuaalse materjali selgitamiseks. Seetõttu on töö autor arvamusel, et visuaalsed osad on tõendamise aspektist olulisemad. Autor on välja toonud riikliku tasemega analüüsi „Tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses analüüs“, mille eesmärgiks oli menetluse ajamahu vähendamine duplitseerimise arvelt. Kuna visuaalsed materjalid tuleb vaadelda ning sõnaliselt kirja panna ehk ümberjutustada, siis visuaalsete tõendite väärtus kahaneb ning vaatluse tulemusena tekkinud protokoll on kirjapanija tõlgendus vaadeldavast. Seega on autor arvamusel, et sõnaline ja visuaalne osa peavad üksteist täiendama ning osade täielik dubleerimine ei ole kasulik (vt lk 6).

Kategoorias „**Sõnalise osa ja visuaalsete osade usaldusväärsus**“ tulid esile sõnalise osa ja visuaalse osa omavahelised vastuolud ning nende korrektne vormistamine, et need oleksid usaldusväärsed. Esimene kood sai pealkirjaks „**korrektsus**“. Vastajad olid kõik ühel meelel selles osas, et nii sõnaline kui ka visuaalne osa peavad olema korrektselt vormistatud, et need oleksid usaldusväärsed.

„ .. Kui fotod ja SKV tekst ei klapi, siis tekib küsimus, et kas protokoll koostaja saab asjadest aru ja kui ta teeb vigu, siis mis veel võib valesti olla. See ei näita menetlejat eriti heast küljest ning võib menetlus kvaliteedi küsimuse alla seada. Samuti kui fotod on halvasti tehtud (nt ei ole üldiseid fotosid korterist, vaid esimene foto ongi verisest noast sahtlis), siis võivad tekkida küsimused, et mis sahtel see on, kas see on õige sündmuskoht jne. Juhul kui viga (vead) on nii suured, et protokoll ei võeta kohtumenetluses arvesse, siis ei saa ka protokolliga leitud asitõendeid kasutada. “

Teine kood sai pealkirjaks „**vastuolu**“. Kui sõnalises osas ja visuaalses osas on vastuolud siis võivad need kaotada oma usaldusväärseuse ning jääda tõendina kõrvale. Juhtivkriminalist avaldas oma arvamuse selliselt:

„ .. kui sõnaline osa on fotomaterjaliga vastuolus, tekib küsimus, kas tegemist on menetleja eksimusega kirjeldamisel või on fotomaterjal hoopis tehtud teisel ajal, st mitte reaalse vaatluse toimumise ajal. See mõjutab lõpuks kogu toimingu usaldusväärset. Kuna enamik füüsilisi tõendeid kogutakse sündmuskoha vaatluse ajal ja kui sündmuskoha vaatlus kohtus kõrvale jäetakse, kaotab prokurör enamiku füüsilistest tõenditest. “

Kolmas kood sai pealkirjaks „**visuaalse osa olulisus**“. Selleks, et sõnaline osa ja visuaalsed osad oleksid usaldusväärsed on mõlemad suure tähtsusega. Vastajate seas tõusis esile arvamus, et sõnaline osa on usaldusväärsem, kuna seal on kirjas informatsioon, mida visuaalselt asendada ei ole võimalik. Samuti toodi välja, et visuaalsed lisad on lahutamatud osad sündmuskoha vaatlusprotokoll koostamisel ning kuna neid ei ole võimalik muuta, siis just need muudavad protokoll usaldusväärseks. Üks uurija avaldas oma arvamust sellise lausega:

„ .. pigem saab SKV teha ilma fotodeta, aga niisama fotosid eraldiseisvana ei saa toimiku vahele lisada. Seega kui valida, siis on olulisem ja usaldusväärsem SKV, sest seal on kogu protokoll jaoks vajaminev info kirjas - osalejad, kuupäevad, sisu jne. Aga samas fotod on SKV lahutamatuks osaks. “

Prokurör oli arvamusel:

„ .. kuna visuaalne osa on talletatav andmekandjale, siis on ta usaldusväärsem ning sel juhul on võimalik protokollis parandusi või täiendusi teha. “

Visuaalsete lisade vastuvõetus oleneb sellest kuidas sündmuskohta on kujutatud. Kuna visuaalseid osasid ei ole võimalik tagantjärele parandada nagu seda on võimalik teha sõnalise osaga. Kui sõnalises osas ja visuaalses osas on erinevusi, siis see mõjutab vaatluse kui terviku usaldusväarsust (vt lk 17).

Kategoorias „**Sõnalise osa kvaliteet**“ räägiti sündmuskohta vaatlusprotokolli olustiku kirjelduse keelelise täpsuse kvaliteedist. Esimene kood sai pealkirjaks „**sõltuv menetlejast**“. Keeleline täpsus sõnalises osas on vastajate arvates suuresti sõltuv menetlusüksusest. Oldi arvamusel, et kriminalistide kvaliteet on suurepärane, prefektuuri uurijatel on piisav, jaoskonna uurijatel pigem tolereeritav ning patrullide keeleline kvaliteet on pigem halb. Samuti toodi välja õigete terminite kasutamise olulisus, kuna kõik peavad protokollist ühtemoodi aru saama. Üks prokurör vastas nii:

„ .. sõltub menetlejast, kes on seadnud õiged eesmärgid ja teeb tööd põhjalikult on korras, kes laseb üle jala jääb vajaka. Teemaks on eesti keele kasutus ja õiged terminid. Peaks kasutama õigustermineid ja võib kasutada ka üldteadaolevaid sõnu nt maja, hoone, (rajatis-ei ole hoone), elamu, eramu - võivad tähendada kõik üht ja sama objekti sõltub vaatenurgast, paikkonnast - spetsiifilisemad nt kuur, laut, korterelamu- annavad parema teadmise, samas talu võib olla talumaja aga ka talu kompleks. Kokku võiks leppida (nt käsiraamatu tasandil) kuidas mingeid objekte nimetatakse nt rajatis ei ole hoone aga võib olla nt parkla, kuid parem oleks nimetada parklaks. Kui ei tea või ei oska nimetada, siis kasutada üldnimetusi. “

Teine kood sai pealkirjaks „**grammatiline korrektsus**“, mille alamkategoriks on *terminid*. Öeldi, et grammatiliselt ja keeleliselt vigast protokoll on raske lugeda. Samuti toodi välja, et praegusel hetkel keeleline täpsus on üldjuhul ebapiisav. Uurija kirjutas selle kohta nii:

„ .. pigem ebapiisav, aga üldistada ei tohi. Selles osas tuleb ennast pidevalt arendada, kes tahab - see teeb, julgesti protokolle koostada, küsida nõu kogunud kolleegidelt. “

Ühes uuringus on analüüsitud kirjutamisoskust ning keeleoskust. Uuringu tulemuseks leiti seda, et andmete kirjapanemine sõltub isikust endast. Samuti on antud töös välja toodud see, et näiteks keelebarjäärid toovad sageli kaasa probleeme õige terminoloogia kasutamisel ning

üheselt sellest arusaamisest. Saab öelda, et peab kokku leppima ühised terminoloogiad (vt lk 11).

Kategooriad nagu: „**Sõnalise osa visuaalsete osadega asendamine**“ ning „**Visuaalsete osade piisavus ja kvaliteet**“ alla koondati andmed seoses võimalike lahendustega, et vastata töös püstitatud uurimisküsimusele:

Kuidas on võimalik vähendada sündmuskoha vaatlusprotokolli kirjeldavat osa?

Kategoorias „**Sõnalise osa visuaalsete osadega asendamine**“ kerkisid esile erinevad arvamused seoses sellega, kas sõnalist osa oleks võimalik asendada visuaalsete osadega. Selle teema juures tõusid esile kaks koodi. Esimene kood sai pealkirjaks „**meetodikirjeldus**“. Vastajad olid arvamusel, et autori poolt välja toodud „märksõnaline selgitus“ formaat meetodikirjelduse asendamiseks oleks konkreetne ning arusaadav lahendus. Selline selgitus võiks olla osa protokollist, mitte eraldi lisana. Prokuröri vastus sellel teemal on järgnev:

„... kindlasti ja see oleks ka soovitatav. See oleks palju paremini loetav protokoll. Näiteks kasutades kaasavõetavate esemete juures lõpuviidet tekiks kohe nimistu kaasa võetavatest esemetest koos rakendatud meetme, pakendi nr ja viitega fototabelile. Selleks tuleks luua interaktiivne dokumendi alus, kus selline nimistu ei jää mitte dokumentist välja allkirjade taha vaid dokumendi sisse kohasesse kohta. Kirjeldavas osas on näha, kus ese /objekt saadi ja viidaga saad kohe teada kuhu pandi ja mis on. “

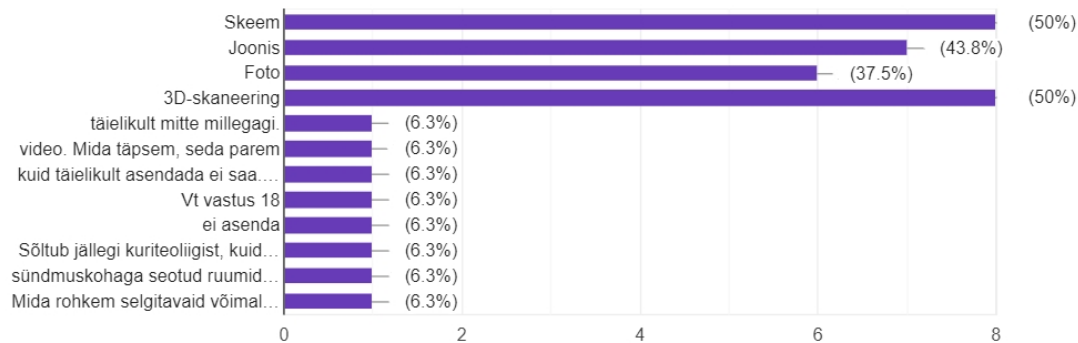
„Märksõnaline selgitus“ formaat võiks endas sisaldada rakendatud meetmeid, pakendeid, numbertähiseid, fotode viiteid fototabelis. Seda saab kõrvutada töös välja toodud arvamusega, et oluline on kirja panna abivahendite nimistu, isikukaitsevahendite vahetamine, sündmuskoha puhastamine ning rakendatud ohutusmeetmed (vt lk 11). Saab öelda, et autori pakutud formaat muudaks meetodikirjeldused ning muu informatsiooni kirjapanemise lühemaks, arusaadavamaks ning eksimusi ei oleks seda kasutades, kui ei ole teada mida märkima peab. Samuti see tagaks selle, et ei ununeks midagi protokollist lisada.

Teine kood sai pealkirjaks „**visuaalsed osad**“. See tekkis küsimustiku küsimusest, mis uuris võimalust visuaalsete osadega asendada sündmuskohaga seotud ruume ja sisustusi või jälgede/proovide asukohti. Selgus, et sündmuskohaga seotud ruumide asukohti ja sisustusi ei ole võimalik 100% asendada, aga visuaalsete osadega on võimalik nende kirjeldamist lihtsustada ning sõnalist osa sellega lühendada. Küsimustikus kerkisid esile neli peamist võimalust, millega oleks võimalik sündmuskohaga seotud ruumide kirjeldust asendada või

nende kirjeldamist lühendada. 50% vastajatest olid kindlad, et kõige paremini saaks seda teha kas skeemi või 3D skaneeringut kasutades. Nendele kahele variandile järgnesid joonis ning fotod. Visuaalsete osade valikute osakaalud toob autor välja joonisega (vt joonis 4).

18. Millega võiksid Teie arvates sündmuskohaga seotud ruumide asukoha ja sisustuste kirjeldused olla täielikult asendatud? Valige üks või mitu vastust. Palun põhjendage.

Joonis 4. Visuaalsete osade valikud (autori koostatud küsimustiku põhjal).

Vastajate arvamused:

„ .. täielikult ei saa midagi asendada. Küll aga skeemi, foto ja joonisega saab protokollile kirjeldust kõvasti lühendada ja viidatagi nt skeemile. “

„ .. 3D skaneering on sedavõrd põhjalik, et selle eraldi kirjeldamine ei anna mitte midagi protokollile juurde. “

„ .. skeem või joonis annab hea ülevaate olukorrast. 3D skaneering sobiks väga spetsiifilistele sündmuskohtadele, mida ilmselt igapäevaselt ei oleks mõistlik teha. Samas on see suurepärase abivahend. “

Tuleks rohkem kasutusele võtta erinevaid võimalusi, mida hetkel rakendatakse vähe. Üheks selleks on 3D skaneering, mis võimaldab sündmuskohta hõivata 10 minutiga, seejuures teha mõõtmisi kõigis mõõtmetes ning lisada vajadusel objekte juurde. Saab järeldada, et tehnoloogiad, mis võimaldavad asendada sõnalist osa, on ametnike arvates vajalikud ning neid peaks rohkem rakendama (vt lk 19-20).

Kategooria „**Visuaalsete osade piisavus ja kvaliteet**“ alla koondusid arvamused seoses visuaalsete osade kasutamise rohkusest ning nende kvaliteedist. Esimene kood sai pealkirjaks „**piisavus**“ ning selle alamkategoriaiks *menethusüksus*. Peamiselt oldi arvamusel, et lisade tegemise hulk sõltub menetlusüksusest. Toodi välja, et ainuke murekoht on visuaalsete lisade

tegemisel esmareageerijatel. Üldiselt öeldi, et visuaalsete lisade tegemine toimub vastavalt nõuetest ning sellest tulenevalt piisavalt, aga igaüks otsustab ise palju ta neid teha soovib.

Uurijad kirjutasid selliselt:

„ .. oleneb uurijast ja juhtumist. Kui saab sõnaliselt kõik vajalik edasi antud, siis ei ole vajalik üle pingutada, aga mina olen veendumusel, et mida rohkem, seda kergem on hilisemalt kohtus, sest tõendit kohtule edasi andes ei ole sul võimalik seda kuidagi täiendada, mistõttu kõike, mida tõend sisaldab, on võimalik kohtus ka välja tuua.“

„ .. igapäevases praktikas on näha, et esmareageerijate puhul tehakse liiga vähe fotosid sündmuskohtadest ja see on murekoht. Tihti ei pruugi olla kõik vajalik fotografeeritud ning tuleb minna vastaval talitusel ning teostada uus vaatlus, kuid antud juhul ei pruugi sündmuskoha puutumatus olla säilinud. “

Teine kood sai pealkirjaks „**kvaliteet**“. Vastustest selgus, et visuaalsete lisade kvaliteet võiks olla parem ning kvaliteeti tõmbavad alla mitmed erinevad tegurid nagu vale järjekord, udusus, vale mõõtkava või fotod olulistest objektidest üldse puuduvad. Kvaliteeti hinnati 1-5 palli skaalal peamiselt hindega kolm. Prokurör on hinnangu andnud selliselt:

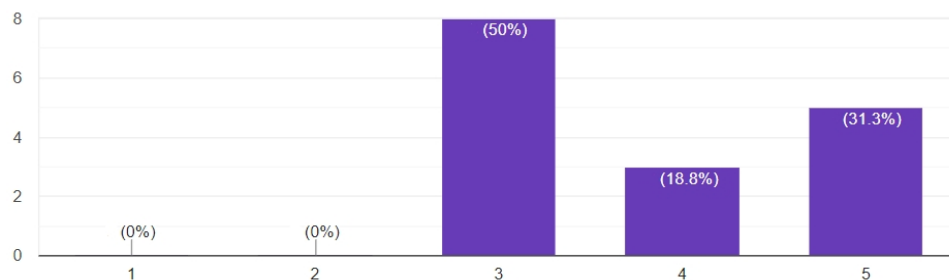
„ .. kvaliteet sõltub menetlusüksusest ja konkreetsest menetlejast ja varieerub väga halb kuni väga hea. “

Uuriija kirjutas selliselt:

„ .. fotod tehakse vales järjekorras, mõned olulised asjad ei pildistata üldse. Tehakse väga vähe pilte. Otsefotod mõõdulindiga tehakse valesti. Fotod on udused. “

Kvaliteedi hinnangute järeldused toob autor välja järgneva joonisega (vt joonis 5).

21. Milline on nende lisade kvaliteet (hinnang 1-5 skaalal)? Põhjendage.

Joonis 5. Visuaalsete lisade kvaliteedi hinnang 1-5 skaalal (autori koostatud küsimustiku põhjal).

Visuaalsete osade koostajad peavad olema koolitatud ja teadlikud nende vormistamise kriteeriumitest (vt lk 15). Saab järeldada, et inimesed ei ole piisavalt koolitatud visuaalsete osade tegemise teemal ning tehakse erinevaid vigu.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Selles peatükis tehakse uuringu tulemuste analüüsi põhjal järeldusi ning nende kaudu ettepanekuid antud teema parandamiseks.

Esimene uurimisküsimus otsis vastust küsimusele „**Kui ajakohased on täna kehtivad sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonid?**“ Uuringu põhjal saab järeldada, et uurijate, prokuröride ja juhtivkriminalistide seas on mitmeid arvamusi. Üks neist on arvamus, et kindlaid proportsioone ei saa ette määrata, kuna need olenevad juhtumist ning menetlejast endast. Siiski on aja jooksul visuaalsete osade proportsioonid on muutunud. Üks vastaja tõi välja, et digitaalse fotograafia laiem levik on aidanud kaasa visualiseerimise tugevdamisele. Samuti saab uuringu analüüsist järeldada, et sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonid sõltuvad antud protokolli sisust ning selle dokumendi enda kvaliteedist. Uurija tõi küsitluse vastuses välja, et proportsioonid ei oma tähtsust, kui elementaarne sisu ja kvaliteet on alla arvestuse. Saab järeldada, et sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise ja visuaalse osa proportsioone ei ole võimalik ette määrata. Autori arvates tuleb visuaalsetele osadele panna rohkem rõhku, kuna visuaalsete osade kvaliteet on aja jooksul paranenud ning läbi nende on võimalik informatsiooni efektiivselt edasi anda. Kuna selles uuringus oli andmekogumismeetodiks küsitlus teatud valimile, siis valimist välja jäänud ametnike arvamust ei ole teada. Kui soovitakse sündmuskoha vaatlusprotokollide sõnalise osa ning visuaalsete osade proportsioonide ja ajakohasuse kohta saada laiemat ülevaadet, soovitab autor küsitleda samuti esmareageerijaid ning jaoskonna uurijaid.

Järgmine uurimisküsimus oli: „**Millised on peamised kitsaskohad seoses sündmuskoha olustiku talletamisega?**“ Uuringu põhjal saab järeldada, et sündmuskoha olustiku talletamise asjaolud on KrMS § 87 järgi määratletud juhul kui selle seaduse rakendaja on teadlik, mis sinna alla kuuluma peab. Vastaja kinnitas seda lausega, et seadusest lähtudes on oluline kirjas, kui on toimingu tähtsus ja vajalikkus tõendamiseks teada. Saab järeldada, et kui pelgalt seadus ei selgita, mis peab sündmuskoha vaatlusprotokollis olema kirjas seoses olustiku talletamisega. Seega laskub kohustus endale muude õigusallikate, juhendite või ametialase kirjanduse abil

selgeks teha, mida peab kirja panema ning mis on tõendamise aspektis oluline. On arusaadav, et on keeruline saavutada seda, et kõigil ametnikel oleks selged vajalikud olustiku vaatluse protokollitavad punktid. Samuti on raske sundida kõiki iseseisvalt läbi töötama vajalikke lisamaterjale. Seega teeb autor soovitusel täpsustada seaduses põhilised tunnused sündmuskoha olustiku juures, mis peavad olema protokollitud. See küll ei taga seda, et need kes ei loe juhendeid, loevad siis seadust.

Seejärel ei saa unustada, et uuringu tulemusena selgus, et olustiku talletamine sõltub peamiselt teo sisust, vastutusest ning sündmuskohast endast. Need tegurid mõjutavad olustiku kirjelduse pikkust. Uuringus selgus vastajate seas see, et kergema kuriteo puhul, kui on teada, et asi ei lähe üldmenetlusse, siis tõendite talletamise põhjalikkus ei ole niivõrd oluline ning sündmuskoha vaatlusprotokoll võib olla lihtsustatud kujul. Samuti vastati lausega, et olustiku sisu pikkus sõltub olustikust, kuna näiteks keerukamad liiklusõnnetuste sündmuskohad võivad olla mahukama kirjeldusega kui isegi tapmise sündmuskoht. Saab järeldada, et sündmuse tõsidus ning ulatuslikkus mõjutab menetleja protokollide koostamise detailsust. Autor sellega ei nõustu, kuna iga juhtum on individuaalne ning ei ole võimalik sündmuse raskuse järgi otsustada, kui detailselt sündmuskoha vaatlusprotokoll koostatakse. Sündmuskoha vaatlusprotokoll peab olema objektiivne ning kajastama sündmuskohta tervikuna. Seega autor teeb ettepaneku, et ei rakendataks sellist mõtteviisi tööl, kuna iga juhtum on individuaalne ning nende materjalid peavad olema üksikasjalikult koostatud. Võib juhtuda, et väheolulised juhtumid dokumenteeritakse pealiskaudselt, kuid kui sellised juhtumid hakkab korduma, siis nende kokku liitmisel võib kujuneda mahukas kriminaalasi, milles on vaatlusprotokollid ebakvaliteetsed ja tõendeid ei ole vajaliku üksikasjalikkusega kirjeldatud.

See, et sündmuskoha vaatlusprotokollide visuaalsed osad on olulised, peegeldas järgnevalt. Saadi teada, et sõnalise osa ja visuaalsete osade kombinatsioon, kus visuaalsetel osadel on suurem mõju, annab parima ülevaate sündmuskoha olustikust. Seda toodi välja selliselt, et antud osad on tervik ning nad peavad üksteist kinnitama. Üks vastaja tõi välja selle, et kui valida sõnalise osa või visuaalse osa vahel, siis lisad visualiseerivad parema pildi olustikust. Samuti uuringu põhjal selgus, et soovitakse sõnalist osa vähendada ning visuaalset osa suurendada. Seda selgitati selliselt, et fotojäädvustus peaks olema KrMS'is sõnalise osaga võrdväärne tõend, kuna seni on fototabel illustreeriv materjal sündmuskoha vaatlusprotokollile. Autor pakub välja, et fotojäädvustused fototabeli näol ei peaks olema ainult illustreerivaks materjaliks protokollide juurde, vaid seda peaks olema lubatud kasutada iseseisva tõendina.

Uuringus selgus, et sõnaline osa ning visuaalsed osad on mõeldud üksteise täiendamiseks, aga suuremas osas duplitseerivad üksteist. Leiti, et visuaalsed osad on iseloomustava väärtusega, mis on mõeldud sõnalise osa täiendamiseks selliselt, et tuua selle lugejale silme ette kujutis vaadeldust. See toodi välja selliselt, et kui võrrelda sündmuskohal näiteks korterit, kus on palju verd, siis foto annab parema ülevaate selle täpsest kogusest. Visuaalsete osade olulisust toodi välja duplitseerimise osas, kus arvati, et sõnalise osa eesmärk on kirjeldada visuaalset osa ning juhtida tähelepanu visuaalses osas nähtavale, et see oleks arusaadav ja nähtav samuti neile, kes sündmuskohta ei ole näinud. Samuti leiti, et antud osad peavad üksteist duplitseerima, kuna see kinnitab menetlustoimingu objektiivsust ja võimaldab saada lisaandmeid, kui kumbki osadest ei ole piisavalt detailne. Autor leiab, et nii sõnaline kui ka visuaalne osa peavad olema koostatud piisava detailsusega, et üks ei oleks teisest nõrgema kvaliteediga. Seega selleks, et need üksteist täiendaksid, on soovitatav, et mingi aspekt peaks jääma ainult sõnalisesse osasse ning muu visuaalsesse. Nii on võimalik see, et osad ei duplitseeri üksteist ning mõlemad on detailselt vormistatud.

Uuringus analüüsiti sõnalise ja visuaalse osade usaldusväärsust, mida saab kõrvutada nende täiendamise ning duplitseerimise teemaga. Selleks leiti, et mõlemad osad peavad olema korrektselt vormistatud, et need oleksid usaldusväärsed. Arvati, et kui fotod ning sündmuskoha vaatlusprotokollis kirjeldatu ei ole samad, siis võivad tekkida küsimused koostaja teadmistest, sündmuskohast endast ning menetluskvaliteedist. Juhul kui sõnalisel või visuaalses osas on vead piisavalt suured, siis ei võeta neid kohtumenetluses arvesse ning protokolliga leitud asitõendeid ei arvestata. Tekkis esile arvamus, et sõnaline osa on usaldusväärsem, kuna seal on informatsioon kirjutatud kujul, aga seevastu visuaalseid lisasid on raske muuta ning just seetõttu muudavad need protokollis usaldusväärseks. Kuna sõnaline ja visuaalne osa on ühtne tervik, siis leiab autor, et selleks, et ei oleks probleeme nende sisu erinevustega, tuleb esmalt teha kindlaks see, et visuaalne pool kirjeldaks võimalikult täpselt olustikku ning seejärel kindlustada, et sõnaline pool peegeldaks visuaale.

Sõnalise osa kvaliteedi küsimus oli samuti uuringus välja toodud. Leiti, et sündmuskoha vaatlusprotokollis sõnalise osa keeleline täpsus sõltub menetlusüksusest, isiku keeleliste terminite kasutamisest ning tema kirjutatu grammatilisest korrektsusest. Uuringu põhjal saab teha järelduse, et kriminalistide keeleline kvaliteet protokollis koostamisel on suurepärane, prefektuuri uurijatel on piisav, jaoskonna uurijatel pigem tolereeritav ning esmareageerijatel pigem halb. Avaldati arvamust, et keeleline täpsus sõltub menetlejast – see, kes seab selge sihi teha tööd põhjalikult, kirjutab tõenäoliselt vigadeta, kuid kes töötab lohakalt ja ilma kindla

süsteemita jätab kontrollimata vead. Samuti leiti, et grammatilist korrektsust tuleb pidevalt arendada ning vajadusel küsida nõu kolleegidelt. Saab järeldada, et uuringu põhjal on kõige rohkem probleeme sõnalise osa korrektsusega esmareageerijatel. Autor on arvamisel, et kõik esmareageerijad ei ole piisavalt kokku puutunud sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamisega. Seetõttu leiab autor, et tuleb hinnata esmareageerijate keelelisi oskuseid, et saada teada, kus piirkonnas on suurimad probleemid kirjutamisega ning seejärel vajadusel korraldada koolitusi vaatluste ja menetlustoimingute arendamiseks. Antud uuringus olid valimiks juhtivkriminalistid, prefektuuride uurijad ning prokurörid, kelle keeleline täpsus oli uuringu põhjal hea. Siiski isegi nendes vastustes leidis autor mitmeid kirjavigu, mis kinnitab, et isegi paari küsimuse vastamisel tekivad sisse inimlikud kirjavead. Autor pakub välja selle, et prefektuuride tasandil tuleb leppida kokku ühised terminoloogiad, mis vähendaksid terminoloogiate kirjutamisel vigade esinemist, aga õigekirjavigu need ei vähendaks.

Viimane uurimisküsimus oli: **„Kuidas on võimalik vähendada sündmuskoha vaatlusprotokolli kirjeldavat osa?“** Selle uurimisküsimusega otsiti võimalikke lahendusi, kuidas oleks võimalik sõnalist osa asendada visuaalsete osadega ning analüüsiti visuaalsete osade koostamise piisavust ja kvaliteeti. Uuringu põhjal saab järeldada, et autori poolt välja toodud „märksõnaline selgitus“ formaat meetodikirjelduse asendamiseks on vastajate arust hea variant, kuna see muudaks selle osa konkreetsemaks ja arusaadavamaks. See peaks olema osa protokollist, mitte eraldi lisana. Ühe prokuröri arvates oleks see kindlasti soovitatav, kuna see oleks palju paremini loetav kui hetkel. Antud „märksõnaline selgitus“ võiks endas sisaldada rakendatud meetmeid, pakendeid, numbertähiseid, fotode viiteid fototabelis. Samuti leiab autor, et sellise meetodiga saab protokolli kirja panna abivahendite nimistu, isikukaitsevahendite vahetamise, sündmuskoha puhastamise ning rakendatud ohutusmeetmed. Saab järeldada, et „märksõnaline selgitus“ formaat asendaks meetodikirjelduste pidevat uuesti kirjutamist ning saaks ühiselt mõistetava ning kasutatava selgituse lisada sündmuskoha vaatlusprotokolli. Autor teeb ettepaneku koostada „märksõnaline selgitus“, mis oleks esitatud tabelina, kus on välja toodud kõik eelnevalt nimetatud ning ametnik saab vajalikku kasti märkida tähise „X“. See muudaks eelnevalt mainitud kirjutamise lühemaks ning lihtsamaks neile, kes ei ole kindel, kuidas midagi märkima peab. Selline tabel vähendaks võimalust, et miski jääb kirja panemata või on seda tehtud valesti.

Uuriti võimalusi, kuidas oleks võimalik asendada sündmuskoha ruumide ja sisustuse asetsemise kirjaliku vormi visuaalse versiooniga. Uuringu põhjal leiti, et neid ei ole võimalik 100% asendada visuaalsete materjalidega, aga nende abil on võimalik nende kirjeldamist

lühendada ehk sõnalist osa vähendada. Tõusid esile kaks kõige paremat varianti, milleks olid skeem ning 3D skaneering. Seda põhjendati sellega, et skeem annab hea ülevaate olukorrast ning 3D skaneering sobiks väga spetsiifilistele sündmuskohtadele, kuna see on suurepärase hõivata kogu sündmuskoht koos selle üksikasjade ja mõõtmetega. Saab järeldada, et vastajad pidasid võimalikuks asendada sündmuskohaga seotud ruumide asukohti ning sisustust. Autor teeb ettepaneku, et kui 3D skaneeringut hetkel kasutatakse väga spetsiifiliste sündmuskohtade puhul, siis vähemalt skeemidega oleks võimalik iga sündmuskoha puhul ruumide ja nende sisustust kirjeldada, mis kergendaks ja lühendaks sündmuskoha vaatlusprotokolli s sõnalist osa.

Töös analüüsiti visuaalsete osade kasutamise piisavust ning nende kvaliteeti. Võrreldes eelnevaid järeldusi, siis samuti antud teema puhul peeti lisade koostamise hulka menetlusüksusest sõltuvaks. Suurim osa vastajatest hindas visuaalsete osade kvaliteeti 1-5 punktiskaalal punktiga kolm. Prokuröri hinnangul on kvaliteedi puhul olulisteks teguriteks menetlusüksused ning menetlejad ise ja seetõttu visuaalsete osade kvaliteet varieerub vahemikus väga halb kuni väga hea. Leiti, et esmareageerijad koostavad kõige vähem visuaalseid lisasid ning nende tehtud lisade kvaliteet võiks olla parem. Mainiti, et igapäevases praktikas on näha, et esmareageerijate puhul ei tehta piisavalt fotosid sündmuskohal ning see on murekoht. Lisati, et tihti ei ole kõik vajalik fotografeeritud või kirjeldatud ning hiljem tuleb teostada uus vaatlus, kus sündmuskoht ei pruugi olla algsena säilitatud. Visuaalsete osade kvaliteedi küsimuses tõusid esile mitmed tegurid nagu vale järjekord, udusus, vale mõõtkava või mingitest vajalikest objektidest puuduvad fotod. Saab järeldada, et peamiselt probleeme esineb esmareageerijatel ning see võib tuleneda sellest, et ei puututa piisavalt sellega kokku igapäevaselt. Samuti võib olla üheks põhjuseks vähene koolitus. Autor teeb ettepaneku teha rohkem koolitusi esmareageerijatele visuaalsete lisade koostamisest ning vormistamisest, kuna nemad on sündmuskohal esimesed, kes saavad talletada sündmuskohta siis, kui kõik jäljed ja muu selline on säilinud puutumatusena. Koolitusi võiks läbi viia kord iga paari aasta järel, kuna see tagaks selle, et kõik uued patrullpolitseinikud saavad koolituse enda töö alguses ning kogenumad esmareageerijad saavad oma teadmisi täiendada. Samuti tuleb hinnata seda, millised vahendid on esmareageerijatel olemas ning millised on kõige parem kasutada arvestades nende töö iseloomu, et sündmuskoha vaatlust õigesti läbi viia. Kas hetkel on need piisavad või tuleb neid täiendada, leida uusi lahendusi? Autor pakub välja kasutada esmareageerijatel sündmuskoha fotografeerimist mobiiltelefonidega, kuna nende kasutamisel ei ole vaja eriteadmisi või nende käsitlemise oskusi, mida läheks vaja kui kasutada peegelkaamerat.

KOKKUVÕTE

Lõputöö „Sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa vähendamine visuaalse osa kasuks kohtueelses menetluses“ uurimisprobleemiks oli, kuidas on võimalik sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise ning visuaalse osa proportsioone muuta? Tulenevalt sellest seadis lõputöö autor eesmärgi välja selgitada sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa vähendamise võimalused visuaalse osa kasuks. Uurimisprobleemi lahendamiseks püstitas autor kolm uurimisküsimust.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli: „**Kui ajakohased on täna kehtivad sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonid?**“ Sellele uurimisküsimusele saadi vastuseks, et sündmuskoha vaatluse sõnalist osa ning visuaalseid osasid ei ole võimalik proportsioonidena välja tuua, kuna need on juhtumipõhised ning sõltuvad menetlejast. Leiti, et digitaalse fotograafia laiem levik on aidanud kaasa visualiseerimise tugevdamisele.

Teiseks uurimisküsimuseks oli: „**Millised on peamised kitsaskohad seoses sündmuskoha olustiku talletamisega?**“ Leiti, et peamisteks kitsaskohtadeks on see, et KrMS § 87-s on reguleeritud, mis tuleb kanda vaatlusprotokolli sündmuskoha olustiku kirjeldusena, kuid ei ole määratletud, mis täpsemalt olustiku kirjeldus on. Seega ametnikud peavad endale muude õigusallikate, juhendite või ametialase kirjanduse abil selgeks tegema, mida peab kirja panema ning mis on tõendamise aspektis oluline. Samuti selgus, et olustiku talletamise detailsus sõltub peamiselt teo sisust, vastutusest ning sündmuskohast endast ja need mõjutavad ka olustiku kirjelduse pikkust ja ühtlasi sellele kuluvat aega. Sõnaline osa ja visuaalsed osad kombineeritult teevad sündmuskoha vaatlusest terviku, aga visuaalsed osad annavad parema ülevaate sündmuskoha olustikust, kuna sõnalise osa eesmärk on kirjeldada visuaalset osa. Nende usaldusväärsus sõltub nende vormistamisest, kuna kui need ei ole korrektsed, siis võib kahtluse alla seada koostaja kompetentsuse, seeläbi ka teadmised ja menetluskvaliteedi. Korrektsust mõjutavad samuti sõnalise osa keeleline täpsus, mis sõltub menetlusüksusest, keeleliste terminite kasutamisest ning grammatikast.

Viimaseks ehk kolmandaks uurimisküsimuseks oli: „**Kuidas on võimalik vähendada sündmuskoha vaatlusprotokolli kirjeldavat osa?**“ Autori poolt välja pakutud „märksõnaline selgitus“ formaat sai positiivse tagasiside. Leiti, et see võiks sisaldada rakendatud meetodeid, pakendeid, numbertähiseid, fotode viiteid fototabelis. Autori enda poolt lisatuna: abivahendite nimistu, isikukaitsevahendite vahetamine, sündmuskoha puhastamine ning rakendatud

ohutusmeetmed. Selgus, et sündmuskohaga seotud ruumide asukohtade ning sisustuse kirjeldust ei ole võimalik täielikult asendada, aga skeemi või 3D skaneeringu abil saab seda lühendada. Visuaalsete osade kvaliteet sai 1-5 punktiskaalal hinnatud punktiga kolm, mida mõjutasid tegurid nagu menetlusüksused ning menetlejad ise. Üldine kvaliteet varieerub alates väga halb kuni väga hea. Leiti, et kõige vähem koostavad esmareageerijad visuaalseid lisasid ning kui koostavad, siis lisade kvaliteet ei ole hea.

Eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks püstitati kolm uurimisülesannet. Esimese uurimisülesande täitmiseks tutvustati teoreetilises osas sündmuskoha vaatlusprotokolli, selle lisasid ja nende vormistamist. Samuti toodi välja uusi visuaalsete osade koostamise lahendusi. Teise uurimisülesande täitmiseks koostati küsitlus, mis jagati PPA struktuuriüksuste raskete ja isikuvastaste kuritegude uurijatele ja juhtivkriminalistidele. Lisaks saadeti küsitlus Põhja, Lääne, Lõuna ja Viru Ringkonnaprokuratuuridest raskete kuritegude osakondade prokuröridele. Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida küsitluse vastuseid, võrrelda neid teooriaga ning teha ettepanekuid ja järeldusi.

Saab väita, et lõputöös saavutati püstitatud eesmärk, uurimisprobleem ning uurimisküsimused leidsid vastused. Saadud tulemuste põhjal tehakse Politsei- ja Piirivalveametile järgmised ettepanekud:

1. Viia läbi autori koostatud küsitlus esmareageerijate ja jaoskonna uurijatega, et saada laiapõhjalisem tagasiside sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa ja visuaalsete osade proportsioonidest ja ajakohasusest.
2. Viia läbi regulaarseid esmareageerijatele suunatud sündmuskoha vaatluse vormistamise ja talletamise koolitusi, kus koolitajateks oleksid kriminalistid, kes hinnati käesoleva töö küsitluses parimateks sündmuskoha vaatlusprotokollide vormistajateks.
3. Luua uus koolituse formaat – keskkriminaalpolitsei digikriminalistika keskuse foto- videolabori poolt, mis hõlmaks mobiiltelefonidega sündmuskoha vaatluse talletamise võimalusi.
4. Töötada välja sündmuskoha vaatlusprotokolli märksõnaline selgitus ja selle kasutamise juhised.
5. Asendada sündmuskohtadel ruumide ja nende sisustuse kirjeldamine 3D skaneeringu ning skeemidega.

SUMMARY

The research issue of the “Reduction of the verbal content of the Event Observation Protocol in favour of visual content in pre-trial proceedings” was how can the proportions of the verbal and visual part of the Event Observation Protocol be changed? Consequently, the author of the final work set out the objective of identifying the possibilities for reducing the verbal element of the event observation protocol in favour of the visual element. To solve the research problem, the author set up three research questions.

The first question of inquiry was: **“How up-to-date are the proportions of the verbal part and the visual part that apply today?”** In response to this question, it was received that the verbal element and the visual elements of the site observation could not be drawn out in proportion, since they are case-specific and depend on the subject. The wider spread of digital photography was found to have contributed to the strengthening of visualization.

The second question of inquiry was: **“What are the main bottlenecks with regard to the storage of the scene?”** The main bottlenecks were found to be that Paragraph 87 of the Code of Criminal Procedure regulates what is to be entered in the observation protocol as a description of the scene but does not define what is more precisely the description of the environment. Thus, officials must make clear to themselves, through other sources of law, guidance or professional literature, what needs to be written and what is important in terms of proof. It was also found that the detailed nature of the storage depends mainly on the content of the act, the responsibility and the place of the event itself, and they also affect the length of the description of the creature and the time it takes. The verbal part and the visual parts in combination make the scene a whole, but the visual parts give a better understanding of the scene, since the word part is intended to describe the visual part. Their reliability depends on their formalisation, since, if they are not correct, the competence of the manufacturer, hence the knowledge and quality of the procedure, can be questioned. The accuracy is also influenced by the linguistic accuracy of the verbal element, which depends on the procedural unit, the use of linguistic terms and grammar.

The last or third question of inquiry was: **“How can the descriptive part of the Event Observation Protocol be reduced?”** The “keyword explanation” format proposed by the author received positive feedback. It was found that it could include the measures implemented, packaging, numbering, photo references in the photo table. Added by the author itself: list of

aids, exchange of personal protective equipment, scene cleaning and safety measures implemented. It turned out that it was not possible to completely replace the description of the rooms and furnishings associated with the scene, but it can be shortened by a diagram or a 3D scan. The quality of the visual components was obtained by a score of 1-5, with a score of three, which was influenced by factors such as the procedural units and by the parties themselves. Overall quality varies from very poor to very good. It was found that the least responsive first responders are producing visual extras and, if drafted, the quality of the extras is not good.

Three research tasks were set in order to achieve the objective and answer the research questions. In order to carry out the first investigative task, a theoretical presentation was made of the Event Observation Protocol, its annexes and their formalisation. New visual component building solutions were also outlined. In order to carry out the second investigative task, a survey was drawn up, which was distributed to investigators and leading forensics of serious and personal crimes by Police and Border Guard Board structural units. In addition, the inquiry was sent from the Northern, Western, Southern and Viru District Prosecutions to prosecutors in the heavy crime departments. The third research task was to analyse the survey responses, compare them with theory, and make suggestions and conclusions.

It can be argued that the objective set in the final work was achieved, the research problem and the research questions were answered. On the basis of the results obtained, the Police and Border Guard Board shall be proposed as follows:

1. Conduct an author-drafted survey with first responders and station investigators to provide a broad-based feedback on the proportions and timeliness of the verbal part and visual parts of the event observation protocol.
2. Conduct regular training on the formalisation and storage of the site observation for the first responders, where the trainers would be forensics, who were assessed as the best formulators of the site observation protocols in the current work survey.
3. Create a new format for training – by the Central Criminal Police Digital Centre's photo-video lab, which would include the possibility of recording the scene observation with mobile phones.
4. Develop a keyword explanation and guidance on how to use the Event Observation Protocol.
5. Replace the description of rooms and their furnishings on scene with 3D scans and diagrams.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Arslan, B., Sagiroglu, S., 2019. Fingerprint Forensic in Crime Scene: A computer Science Approach. *International journal of information security science*, 8 (4), pp. 88-89.

Bornstein, B. H., Nemeth, R. J., Page, G. L., Musil, S., 2005. Jurors' reaction to jury duty: Perception of the system and potential stressors. *Behavioral Sciences and the Law*, 23, 321–346.

Bright, D. A., Goodman-Delahunty, J., 2011. Mock juror decision making in a civil negligence trial: The impact of gruesome evidence, injury severity, and information processing route. *Psychiatry, Psychology and Law*, 18, pp. 439 - 459.

Bussu, A., 2016. Gathering evidence: problems, training requirements, and good practices in the Italian Judicial Police force. *Police Practice & Research*, 17, 5, pp. 394-407.

Chapman, J. J., 2020. Introducing audio-vision into evidence: the impact of audio recordings and their technical limitations in police use of force cases. *Senses & Society*, 15 (1), pp. 54-69.

Coland, T., Delannoy, Y., Bresson, F., Marechal, C., Raul, J. S., Hedouin, V., 2013. 3D-MSCT imaging of bullet trajectory in 3D crime scene reconstruction: Two case reports. *Legal Medicine*, 15 (6), pp. 318-322.

Curtis, A., Curtis, J. W., Ajayakumar, J., Jefferis, E., Mitchell, S., 2019. Same space- different perspectives: comparative analysis of geographic context through sketch maps and spatial video geonarratives. *International Journal Of Geographical Informations Science*, 33 (6), pp. 1224-1250.

Dragomir, I. A., Niculescu, B-O., 2020. Different approaches to developing writing skills. *Revista Academiei Fortelor Tereste*, 25 (3), pp. 201-206.

ENFSI, 2020. *Vision of the European Forensic Science Area 2030*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://enfsi.eu/wp-content/uploads/2021/11/Vision-of-the-European-Forensic-Science-Area-2030.pdf> [Kasutatud 28.02.2022].

E. Girard, J., 2018. *Criminalistics- Forensic Science, Crime, and Terrorism*. Google Books: Jones and Bartlett Learning.

Finkelstein, R., Bastounis, M., 2010. The Effect of the Deliberation Process and Juror's Prior Legal Knowledge on the Sentence: The Role of Psychological Expertise and Crime Scene Photo. *Behavioral Sciences & the Law*, 28 (3), p 426-441.

Fish, T., Fish, J., 2014. *Crime Scene Investigation Case Studies: Step by Step from the Crime Scene to the Courtroom*. USA: Elsevier Inc.

Gilmour, P. M., 2019. The application of Photography in investigating fraud. *Imaging Science Journal*, 67 (4), pp. 215-223.

Gruijter, M., J de Poot, C., Elffers, H., 2016. The Influence of New Technologies on the Visual Attention of CSIs Performing a Crime Scene Investigation. *Journal of Forensic Science*, 61 (1), pp. 44-50.

Goldenfein, J., 2013. Police photography and privacy: Identity, stigma and reasonable expectation. *University of New South Wales law journal*, 36 (1), pp 256-279.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2007. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Holgersson, S., Gottschalk, P., 2008. Police officers' professional knowledge. *Police Practice & Research*, 9 (5), pp. 365-377.

Justiitsministeerium, 2021. *Justiitsministeeriumi programm aastateks 2020-2030*.
[Võrgumaterjal] Leitav:
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_programm_aastateks_2020-2023.pdf [Kasutatud 14.11.2021].

Kallaste, E., Luuk, E., Järve, J., Kaska, M., Räis, M. L., 2015. *Vägivallakuritegude hind. Tapmise, vägistamise ja röövimisega kaasnevad kulud Eesti ühiskonnale*. Tallinn: Eesti rakendusuuringu keskus centair.

Kadarik, M., 2013. *Sündmuskoha vaatlus tõendina kriminaalmenetluses*. Bakalaurusetöö. Tallinn: Tartu Ülikool: Õigusteaduskond: Kriminaalõiguse, Kriminoloogia ja Kognitiivse psühholoogia õppetool.

Kapalo, J. A., 2019. The Appearance of Saints: Photographic Evidence and Religious Minorities in the Secret Police Archives in Eastern Europe. *Material Religion*, 15 (1), pp. 82-109.

Komar, D. A., Davy-Jow, S., Decker, S. J., 2012. The Use of a 3-D Laser Scanner to Document Ephemeral Evidence at Crime Scenes and Postmortem Examinations. *Journal of Forensic Sciences*, 57 (1), pp. 188-191.

Kangur, A., Tulviste, J., Tuvi, I., Karton, I., Bachmann, T., 2020. Psühholoogia ja õigus: ühe konverentsio ühe erialasessiooni järgedes. *Juridica*, 2020 (9), lk 748-765.

Krüger, U., 2006. *Kriminaalmenetlus: Tõendamise kohtueelses menetluses*. Üldkäsitlus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Kriminaalmenetluse seadustik (2003) RT I 2003, 27, 166.

Kurm, M., 2016. *Tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses: Analüüs*.

Kyle-Davidson, C., Bors, A. G., Evans, K. K., 2022. Modulating human memory for complex scenes with artificially generated images. *Scientific Reports*, 12 (1), pp. 1-15.

Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.

Lindmäe, H., 1995. *Menetlustaktika I*. Tartu: Juristide Täienduskeskus.

Luchowski, L., Pojda, D., Tomaka, A. A., Skabek, K., Kowalski, P., 2021. Multimodal Imagery in Forensic Incident Scene Documentation. *Sensors*, 21, p. 1407.

Nordberg, M., 2007. Explanatory dictionary of key terms in toxicology (IUPAC Recommendations 2007). *Pure & Applied Chemistry*, 79 (9), pp. 1583-1633.

Perin, D., 2019. Workplace literacy assessment. *John Wiley & Sons, Ltd*, 3 (3), pp. 190-200.

Põlluaas, A., Tiks, T., 2015. *Füüsilised tõendid isikuvastaste kuritegude lahendamisel*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Rahandusministeerium, 2022. *Avaliku sektori tööhõive võimaluste edastamine muukeelsele elanikkonnale. Analüüs ja ettepanekud*. [Võrgumaterjal] Leitav: [file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/vvtp_avaliku_sektori_toohoive_muukeelsetele_17102019docx_003%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/vvtp_avaliku_sektori_toohoive_muukeelsetele_17102019docx_003%20(1).pdf) [Kasutatud 11.04.2022].

Ristenbatt, R. R., Hietpas, J., De Forest, P. R., Margot, P. A., 2022. Traceology, criminalistics, and forensic science. *Journal of Forensic Sciences*, 67 (1), pp. 28-32.

Seim, S., 2013. *Nõuded sündmuskoha vaatlusele ja vaatlusprotokollide koostamisele maismaapiiri alastes süüteo menetlustes Lõuna prefektuuri näitel. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.*

Silbey, J., 2008. Cross-examining film. *University of Maryland Law Journal of Race, Religion, Gender & Class*, 8 (1/2), pp. 17-46.

Silv, R. F. P., Jaeger, A., 2019. Memory conformity and eyewitness testimony: a review. *Revista Brasileira de Ciências Criminas*, 152, pp. 8-26.

Somer, J., 1996. *Sündmuskoha vaatlus: õppevahend politseikoolile. Paikuse: Paikuse politseikool.*

Sullivan, T. P., Vail, A. W., 2009. The consequences of law enforcement officials failure to record custodial interviews as required by law. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 99 (1), pp. 215-234.

Sun, S., 2021. Digital Audio Scene Recognition Method Based on Machine Learning Technology. *Scientific Programming*, pp. 1-9.

Tang, P., Tan, Y., Luo, W., 2022. Visual and language semantic hybrid enhancement and complementary for video description. *Neural Computing & Applications*, pp. 1-19.

Wasserman, H. M., 2009. Orwell's vision: video and the future of civil rights enforcement. *Maryland Law Review*, 68 (3), pp. 600-661.

Westera, N. J., McKimmie, B. M., Kebell, M. R., Milne, R., Masser, B., 2015. Does the Narrative Style of Video Evidence Influence Judgements About Rape Complainant Testimony? *Applied Cognitive Psychology*, 29 (5), pp. 637-646.

Wright, D. B., Wareham G., 2005. Mixing sound and vision: The interaction of auditory and visual information for earwitnesses of a crime scene. *Legal & Criminological Psychology*, 10 (1), pp. 103-108.

Wyatt, D., 2014. Practising crime scene investigation: trace and contamination in routine work. *Policing and Society*, 24 (4) pp. 443-458.

Õunapuu, L. 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool. [Võrgumaterjal]*

Leitav:

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

[Kasutatud 06.12.2021].

Yao, G., Lei, T., Zhong, J., Jiang, P., Jia, W., 2017. Comparative Evaluation of Background Substraction Algorithms in Remote Scene Videos Captured by MWIR Sensors. *Sensors*, 17 (9), pp. 1-31.

Ying, L., Kuo, C.-C. J., 2003. A robust video scene extraction approach to movie content abstraction. *International Journal of Imaging Systems & Technology*, 13 (5), pp. 236-244.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

- Joonis 1. Menetluse objektiks oleva sündmuse, selle taju, tajupõhise mälu, menetluse käigus kogutava teabe ning tõendite seoste üldistatud skeem (Kangur *et al.*, 2020, lk 757). lk 12
- Joonis 2. Erinevatest vaatepunktidest tehtud skaneeringute integreerimine (Luchowski *et al.*, 2021, p. 15). lk 20
- Joonis 3. MWIR Kaadrid: 35, 40, 45, 50 ja 55 järjestuses 1 (Yao *et al.*, 2017 p. 19). lk 21
- Joonis 4. Visuaalsete osade valikud (autori koostatud küsimustiku põhjal). lk 33
- Joonis 5. Visuaalsete lisade kvaliteedi hinnang 1-5 skaalal (autori koostatud küsimustiku põhjal). lk 35

Lisa 1. Küsimustiku analüüside põhjal koostatud kategooriad ja koodid

<p>1. Kategooria: Sündmuskoha vaatlusprotokolli osade proportsionaalsuse hinnang</p>	<p>Koodid: Kood 1: Ajakohasus Kood 2: Menetleja otsus Kood 3: Visualiseerimise tugevdamine – fotomaterjal Kood 4: Sisu – üldisus, kvaliteet, vormistamine</p>
<p>2. Kategooria Sündmuskoha vaatlusprotokolli sisu määratletus</p>	<p>Koodid Kood 1: Regulatsioon Kood 2: Visuaalse osa suurendamine Kood 3: Olustik Kood 4: Kombinatsioon</p>
<p>3. Kategooria Sõnalise osa ja visuaalse osa duplitseerimine ja erinevused</p>	<p>Koodid Kood 1: Täiendamine Kood 2: Duplitseerimine</p>
<p>4. Kategooria Sõnalise osa ja visuaalsete osade usaldusväärsus</p>	<p>Koodid Kood 1: Korrektsus Kood 2: Vastuolu Kood 3: Visuaalse osa olulisus</p>
<p>5. Kategooria Sõnalise osa kvaliteet</p>	<p>Koodid Kood 1: Sõltuv menetlejast Kood 2: Grammatiline korrektsus – teriminid</p>
<p>6. Kategooria Sõnalise osa visuaalsete osadega asendamine</p>	<p>Koodid Kood 1: Meetodikirjeldus Kood 2: Visuaalsed osad</p>
<p>7. Kategooria Visuaalsete osade piisavus ja kvaliteet</p>	<p>Koodid Kood 1: Piisavus – sõltub menetlusüksustest Kood 2: Kvaliteet</p>

Lisa 2. Ankeetküsimustiku küsimused

Uurimisküsimused	Küsimustiku küsimused
<p>- Kui ajakohased on täna kehtivad sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonid?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kas Teie arvates on täna sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioonid ajakohased? Palun põhjendage. 2. Kas Teie arvates on täna sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa ja visuaalse osa proportsioone muudetud, et need oleksid ajakohased? Põhjendage. 3. Kuidas muudaksite sündmuskoha vaatlusprotokollis sõnalise osa ja visuaalsete osade proportsioone? Põhjendage. 4. Mida tuleks Teie arvates muuta, et sündmuskoha vaatlusprotokolli proportsioonid oleksid ajakohased? Põhjendage.
<p>- Millised on peamised kitsaskohad seoses sündmuskoha olustiku talletamisega?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Kas Teie arvates KrMS seadustiku § 87 järgi on vaatluse kirjeldus ja selle sisu määratletud? Põhjendage. 6. Kas Teie arvates tuleks muuta midagi sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalises osas või visuaalses osas, mida saaks muuta ilma KrMS-i muutmata? Põhjendage. 7. Kas Teie arvates tuleks midagi sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalises osas või visuaalses osas, mida saaks muuta KrMS-i muutes? Põhjendage. 8. Kas Teie arvates sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnaline osa ja visuaalne osa duplitseerivad teineteist? Põhjendage. 9. Kas Teie arvates sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnalise osa ja visuaalse osa erinevused mõjutavad teineteise

	<p>usaldusväärset? Põhjendage.</p> <p>10. Millised on probleemkohad juhul, kui sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnaline osa ja visuaalne osa erinevad teineteisest? Põhjendage.</p> <p>11. Kumb on Teie arvates olulisem/usaldusväärsem, kas sündmuskoha vaatlusprotokolli sõnaline osa või visuaalne osa? Põhjendage.</p> <p>12. Kas Teie arvates olustiku kirjelduse sisu pikkus sõltub kuriteo raskusastmest? Põhjendage.</p> <p>13. Kumb Teie arvates annab parema ülevaate sündmuskoha olustikust, kas sündmuskoha vaatlusprotokollis olustiku kirjeldus või selle lisad? Põhjendage.</p> <p>14. Mida peab Teie arvates sündmuskoha vaatlusprotokollis sõnaline osa kajastama ja mis ulatuses? Põhjendage.</p> <p>15. Kas Teie arvates täna sündmuskoha vaatlusprotokollides olustiku kirjelduste sõnalise ja keelelise täpsuse kvaliteet piisav? Põhjendage.</p>
<p>- Kuidas on võimalik vähendada sündmuskoha vaatlusprotokolli kirjeldavat osa?</p>	<p>16. Kas Teie arvates sündmuskoha vaatlusprotokollis sõnaline osa, täpsemalt meetodikirjeldused, võiksid olla osaliselt asendatavad "märksõnaline selgitus" formaadiga? Põhjendage.</p> <p>17. Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis kas Teie arvates "märksõnaline selgituse" formaat sündmuskoha vaatlusprotokollil peaks kajastuma protokollis või võiks olla eraldi protokolli juurde lisatud lisana?</p>

	<p>Põhjendage.</p> <p>18. Millega võiksid Teie arvates sündmuskohaga seotud ruumide asukoha ja sisustuste kirjeldused olla täielikult asendatud? Valige üks või mitu vastust. Põhjendage.</p> <p>19. Kas sündmuskoha vaatlusel kogutud asitõendite ja jälgede/proovide asukohad peavad olema kirjeldatud või võiks nähtuda lisaks fotodele ka skeemilt? Põhjendage.</p> <p>20. Kas Teie arvates sündmuskoha vaatlusprotokolli juurde tehakse piisavalt visuaalseid lisasid (skeem, joonis, foto, videosalvestis)? Põhjendage.</p> <p>21. Milline on nende lisade kvaliteet (hinnang 1-5 skaalal)? Põhjendage.</p>
--	---